ستوري مجله اوومه ګڼه
۲۰۱۰ ع کال

Stori Magazine 7th Issue
April-May 2010

STORI ستوري

خپلواکه، کولتوري او ادبي خپرونه
څلورم کال، اوومه ګڼه، حمل ثور۱۳۸۹ل اپريل مى ۲۰۱۰م کال

د امتياز خاوند
د خاص کونړ ادبي او کلتوري ټولنه
مسوول مدير
عرفان الله کوټوال /0772931465
مرستيال
هدايت الله حيات /0774322484
کتنپلاوی
بصير بيدار ستوری، محمد داود صديقي، عصمت الله ملنګ، فضل الهادي عاصم، مير سلام مجاور، ګلرنګ کوچوان
سلار کاره ډله
څېړندوی عبدالقيوم زاهد مشوانی، څېړنيار وجيه الله شپون، شفيع الله تاند
همکار غړي
رحيم الله خان، داود شاه داود، صادق فقير، رضوان الله شپون
کلنۍ ګډونبيه
افغانستان کې ۲۰۰ افغانۍ
پاکستان کې ۲۵۰۰ کلداري
په نورو هېوادونو کې ۵۰ امريکايي ډالره
د يوې ګڼې بيه:
افغانستان کې ۲۵ افغانۍ
پاکستان کې ۳۰ کلداري
"ستوری" ستاسو خپرونه ده، ستاسې ليکنې، نيوکې او وړانديزونه په ورين تندي مني

فهرست

سرليک		مخ
غمرازي	اداره	۱
اجمل خټک د پښتني ټولني	ارواښاد کبير ستوری	۲
سياسي شاعر	قتيل خوږياڼی	۵
د بابا په ځلي	لايق زاده لايق	۸
د اجمل خټک دريغ	پوهنمل بريالی	۹
د اجمل خټک د سرېتوب ةشخصيت)	محمد اقبال وزيري	۱۳
پټ خو د غېرته جدا کېږي نه	نسيم ستوری	۲۲
د پښتو ژبې پلار	محمد الله ارين	۲۴
بې له تا نشي کېدی	ډاکټر عالم يوسفزی	۲۹
پښتانه او عدم تشدد	علي خان محسود	۳۱
د ستورو کاروان	بېلابېل شاعران	۳۸
حاجي وکيل عبدالجليل ملنګ	ټولنيز ولسويز ګوند	۴۳
کنجوس ابو قاسم خپلو ځپلو سم کړ	شفيع الله تاند	۴۶
د يوويشتمي پيړی پښتون	خان زمان کاکړ	۴۹
د اسمار په ولسوالی کې د ښه يي	طارق سالارزی	۵۶
کونړ دېيا رغونې پر لور	اداره	۵۹
د ستوري، ستوری	عزيز الله ماموند	۶۲

خبرتيا:

د ستوري مجلې اداره له خپلو ټولو لوستونکيو څخه هيله کوي، چې د مجلې په هکله خپل وړانديزونه او ليکنې د ادارې په پته راواستوي، ترڅو موږ د لوستونکيو په وړانديزونو د مجلې ليکنې کره او بشپړې کړو.

اداره

د سرليکنې پر ځای:

غمرازي

په تېرو دوو کلونو کې د پښتو د ادب لمن له ډېرو نوميالیو ليکوالانو، شاعرانو او شخصيتونو څخه تشه شوه او د پښتو ژبې ډېر پياوړي اتلان د تل لپاره له دې نړۍ څخه رخصت شول. د ستوري مجلې ادارې دا ګڼه د پښتو ژبې د ستر او نوميالي ليکوال، شاعر، اديب، سياسي او ملي شخصيت ارواښاد اجمل خټک ته ځانګړې کړې ده. ددې ترڅنګ هغه ټول ليکوالان، شاعران او ملي او منلي شخصيتونه، چې په تېرو دوو کلونو کې يې له زموږ سره اړيکې د تل لپاره ختمې شوې، خو نومونه او يادونه يې تل ژوندي دي لکه ارواښاد سيف الرحمن سليم، ارواښاد پرېشان خټک، ارواښاد پردل خان خټک، خدای بخښلی پروفيسر عبدالرسول امين، خدای بخښلی عبدالله غمخور، ارواښاد شېر زمان طاېزی، خدای بخښلی عبدالرحمن لوګی کاکاخېل، ارواښاد خيال اکبر اپريدی، خدای بخښلی ژورنالېست سهيل قلندر، د ولسي جرګې پخوانی وکيل الحاج عبدالجليل ملنګ، ارواښاد مجيد بابی او د دانش خپرندويې ټولنې د مشر ښاغلي اسدالله دانش ځوان زوی خدای بخښلي حسيب الله جان، چې اوس زموږ په منځ کې نشته، خو په زړونو کې مو ځای لري. ددغو ټولو ښاغليو خدمتونه او کړنې زموږ د مجلې په سينه کې راغونډول ګران کار دی او ټولو خبري رسنيو پرې په خپل وخت د پښتو ژبې د پياوړو ليکوالانو، عالمانو او محققينو ليکنې خپرې کړي، خو د ستوري مجلې اداره ددغو نوميالیو د خدمتونو د اعتراف او يادونې په توګه د دوی مړينه پښتو ژبې او ادب ته لويه ضايع بولي او له لوی څښتن تعالی څخه ورته د بخښنې دعا غواړي او کورنيو، دوستانو او مينه والو ته يې د زړه د جميل صبر غوښتونکي ده.

روح دې ښاد او ياد دې يې تل ژوندی وي.

اداره

نېټه: دسمبر ۱۹۹۷

اجمل خټک

د پښتني ټولنې ابدي شتمني

ارواښاد ډاکټر کبير ستوری

د نړۍ په سر د انسان ژوند محدود دی، خو ځينو انسانانو دومره غټه مانوي شتمني جوړه کړې وي او ټول ژوند يې مانا ګرځېدلې وي، چې د مرګ له قيد څخه ازاد وي او تل ژوندي وي. په دې ډله انسانانو کې د پښتو د ادب پلار اجمل خټک راځي، چې په ۱۹۲۶ع کال په اکوړه خټک کې د حکمت خان په کور کې پيدا شوی دی . دی اوس يو اويا (۷۱) کلن دی، خو د پښتون ولس په خدمت کې نه ستړې کېدونکې منډې تررړې وهي. اجمل خټک يو ډېر اړخېزه سرېتوب (شخصيت) دی او د پوهنې، فلسفې، سياست او ادب په ډګر کې بې ساری جګ مقام لري. د اجمل خټک د سرېتوب ټول اړخونه په يوه مقاله کې راټولول ګران کار دی، له دې کبله يو څو مهمو ټکو ته ځغلنده نظر اچول کېږي. اجمل خټک د باچا خان (فخر افغان) د لارې ملګری او د خدای خدمتګارو د تحريک کره ستنه ده. باچا خان که څه هم د ستر خان زوی و، خو ناسته ولاړه يې د مزدور د طبقې او غريبانانو سره وه. باچا خان د ښکېلاک (استعمار) په مقابل کې د پښتنو په يوه مرکز د راغونډولو لپاره دا سياسي ناره پورته کړې وه، چې (که سپوره وي که پوره وي، نو په شريکه به وي) ترڅو د مزدور د طبقې هغه اندېښنه له منځه

يوسي، چې که موږ د ښکېلاک او زبېښناک (استحصال، استثمار)څخه ځان خلاص کړو، نو بيا به مو خپل خانان ملکان زبېښي. د باچا خان دا ناره له پښتني ټولنې څخه اوبه اخلي، شريک ملکيت د پښتني ټولنې دود وو. لا تراوسه ډاګ، غر او جبه د پښتنو په ځينو سيمو کې شريک ملکيت دی. اجمل خټک د باچا خان دا سياسي ناره خپله سياسي فلسفه وګرځوله او د ادب په رنګينه جامه کې يې راونغاړله او په دې توګه يې له خپلو ملګريو شاعرانو او ليکوالو سره يوځای قامي طبقاتي ادبي خوځښت (تحريک) روان کړ.

قامي طبقاتي خوځښت يا مبارزه د کمونستي يا سوسيالېستي طبقاتي خوځښت يا مبارزې سره توپير لري. د قامي طبقاتي مبارزې هدف د يوې خوا د ښکېلاک له زبېښنې څخه د ټول قام خلاصون او له بلې خوا د قام په منځ کې د تضادونو د منځه وړلو لپاره د ټولنې د ټول عايدات عادلانه وېش دی، چې ټولنيزې ولسولی (سوشل ډيموکراسی) سره ورته والی لري. په نورو ټورو سره د قامي طبقاتي مبارزې هدف د ټول قام ګټه او سوکالي ده، چې د يوې خوا بهرنی تضاد، چې د ښکېلاک سره يې قام لري، د منځه وړي او له بلې خوا د قام په منځ کې دننني تضادونه مزدور طبقې ته د پيداوارو (توليد) په وسايلو کې د عادلانه برخې د ورکولو په واسطه د منځه وړي. د کمونستي طبقاتي مبارزې هدف د ټول قام ګټې نه دي، بلکې صرف د مزدور د طبقې ګټې دي، چې په هېواد (ستېټ) باندې د مزدور د طبقې قبضې او حاکميت د لارې د پيداوارو وسايل په لاس کې اخلي، چې د قام په منځ کې تضادونه د منځه نه ځي، بلکې شکل او بڼه يې بدلېږي.

نن ورځ قامي طبقاتي ادبي خوځښت په پښتني ټولنه کې ډېر پراخوالی

مونـدلی دی او زیـات شـمېر شـاعران او لیکـوالان پـه دې ادبـي خوځـښت کـې د قام د هوساینې او ابادۍ پـه لـور اوچـت ګامونه اخلي.

قامي طبقاتي ادبـي خوځـښت د ادبـي بهیـر پرمختللـې (مترقـي) بڼـه ده، چـې خپلو قامي ارزوګانو تـه پـه نړۍ وال ډګر کـې ژونـد وربـښي. لـه دې کبلـه ددې خوځـښت چلونکیـو شـاعران او لیکوالانـو ته قام پرسته مترقـي شاعران او لیکـوالان هم ویل کېږي.

اجمـل خټـک د قـامي طبقـاتي ادبـي خوځـښت د بنسټ ایښودونکي پـه توګـه د پـښتني تـولنې ابـدي شـتمني ګرځـېدلې ده. د اجمــل خټــک د شــعرونو او لیکنــو تـولنیز ارزښـت پـه دې کـې پـروت دی، چې د قـام د ویـښولو او پوهولـو وسـیله ده. قـامي سیاسـي نظـري او پیغامونـه پکـې پـه داسې انـداز کـې خونـدي شـوي دي، چـې د شعر او ادب ښکلا او هنر پکـې بشپړ او د ودې جګ پړاو ته رسېدلی دی.

اجمـل خټـک د ادیـب فاضـل او منشـي فاضـل د ازموینــو وروســته د پېــښور پــه پوهنتـون کـې د ادبیـاتو پـه څانګـه کـې د ماسټرۍ درجه ترلاسـه کـړې ده. پـه پـښتو ژبـه یـې ډېـر کتابونـه لیکلـي دي، چـې ځینـې یـې دا دي: د پـښتو د ادب تـاریخ، د غېــرت چغــه، بــاتور تــه عقیــدت، دا زه پاګـل وم، ژونـد او فـن، کچکـول، مـوږ او منــزل، فکــر او عمــل، عــوامي جمهــوري تحریک، د وخـت چغـه، ګلونـه تکلونـه، ګـل پرهر، سرې غونچې او نور...

اجمل خټـک پـښتون قـام تـه د خـدمت پـه لاره کـې ډېـرې سـختې تنګـې لیـدلې دي. د پېښور، مچ، ډېرو او جهلـم جېلونـه یــــې بېلګــــې دي. دی ۱۵ کالــــــه (۱۹۷۳_۱۹۸۸ع) پـه کابـل کـې ژونـد کولو ته مجبـور شـوی و، خـو هلتـه یـې هـم د پـښتو او پـښتونولۍ ورمـې هـرې خـوا وشیندلې او ذهنـي اوښـتون (انقلاب) یـې پـه ټېره بیـا د قـام پـه ځـوان کـول (نـسل) کې راووست.

د اجمـل خټـک د صـدارت پـه وخـت کې د عـوامي نیـشنل پـارټۍ او قـام پرسـتو پـښتنو پـه هلـو ځلـو سـره د پـښتونخوا د قـرارداد منظورېـدل سـتر سیاسـي بـری او تـاریخي ویـاړ دی، چـې د باچـا خـان او خـان بابـا ولـي خـان د نظریـو ډیـوه بلـه ساتي[1].

[1] (دا لیکنه اروابناد ستوري ۱۴ کاله مخکې په اجمل خټک بابا کړې)

سیاسي شاعر

اجمـل خټک بـابـا

قتیل خوږیانی

چــې پیدا شوې تا ژړل خلکو خندا کړه
داسې مړ شه چې ته خاندې، خلک ژاړي

داسې مړینه د ډېرو کمو خلکو په برخه کېږي، چې عالمونه ورپسې لپې لپې اوښکې تویوي او دی په خندا خندا د خپل دایمي کور په لور ګړندی روان وي.

هــو! خټـک بابـا د منظـومې او سیاسـي شـاعرۍ بابـا و، مـوږ بـه چـې کلـه د د حـاجي عبدالمالک اپریدي خوږ ژبي شاعر پـه موټر کـې د لیکـوال او ښه شاعر محترم اعتبار ګل او غښتلي ژورنالېست بهادر خېل سـره اکـوړي تـه ورغلـو، نـو دی بـه پـه ناروغـه صـورت لـه ملګـرو شاعرانو سـره ناسـت و او د شعرونو د اورېدلو بانډار بـه یـې جـوړ کـړی و او شعرونه بـه یـې اورېدل.

یـوه ورځ نـه پـوهېږم، چـې د چـا لـه قـسمته کلـه چـې دده د پوښـتنې او عیـادت لپـاره ورغلوو خټک بابا ووی ښـه شـو چـې راغلـئ، اوس د خیبـر تلویزیـون کـسان راځـي او مشاعره ثبتـوي. لیـدل مـې چـې د خـوږ ژبـي شـاعر پروفیـسر اباسـین یوسـفزي پـه مشرۍ د خیبـر تلویزیـون ټـیم د خپلـو ثبتـي الاتـو سـره راغـی. د الاتـو د ځـای پرځـای کولـو نـه وروسـته مشاعره شروع شوه. له ښکه مرغه، چې موږ هم په کې ګډون وکړو او ما خپل دا شعر ووایه:

سپېره دښته کې روان یم تګ ازغو سره کومه
دا لـه ستونزو ډکې لارې په پښتو سره کومه

د ملګرو ډېر خـوښ شـو، چـې د ټـورو شـعرونو پـه ډلـه کـې د ای.ټـي وي خیبـر تلویزیـون نه هم خپور شو.

رښـتیا خبـره دا ده، چـې د پـښتونخوا پـه ویـره لمنـه کـې داسـې د ویـاړ وړ شخـصیتونه روزلي دي، چې د هر یـو پـه نومونـو سـترګې خـوږېږي او د یـو خـواږه احـساس ځـلا تخنـوي.

پـه شـعري نـړۍ کـې د خټکـو ویـاړلې کـورنۍ تـه هغـه فرهنګـي، سیاسـي او تـاریخي درنـښت حاصـل دی، چــې شملې یې هېڅ زورګیر سازش نـه دي ټیټـې کـړي او نـه یـې ټیټولی شي او څـو چـې ددغې کـورنۍ نغـری لـه تـودو ایـرو ډک وي، سـوزانه سـکروټې بـه پکې پرتې وي او د ویاړ وړ شملې به یې تل هسکې وي.

په پښتونخوا کـې اکـوړه خټـک یـو وخـت د تـورې او قلـم پـه اتـل، چـا چـې د افغـان پـه ننګ توره تړلې او ویل یې:

د افغـان پـه ننګ مې وتړله توره
ننګیالی د زمانې خوشال خټک یم

او دده د زامنو او لمسو د حماسه ساز ادب زانګو وه.

هو! د خټکو د لوی او مېړني ټبر لمنه هېڅ وخـت د زمانـې لـه ننګیـالیو خـالي نـه ده پـاتې شوې او تورې او قلم په تاوده نغري کـې یـې سـکروټې لمبـورې پـاتې شـوي دي. یـو وخـت خوشال خټک د افغان په ننګ تـوره تړلـه او بـل وخـت بیـا داسـې وخـت راغـی، چـې دده د کورنۍ پـه نغري کـې پـاتې شـوې لمبـورې سـکروټې هغـه مغـول او افغـان تـه پـه یـوه سـترګه کتلې، چې د استبداد نشه په سر کې لري او په دغه نشه یاغي فکرونه ایل کول غواړي.

دغه د شعر او ادب ځلانـده لمر او لـه ایلـم نـه هـسک غـر خټـک بابـا، چـې د ۲۰۱۰ کـال د فرورۍ پـه اوومه (۷) نېټـه یـې پـور پـرې کـړو او دشـعر او شـاعرۍ دنیـا یـې یتیمـه پرېـښوده او د پښتنو دغه ستر مبارز شاعر اجمل خټک په حق ورسېد. انا لله و انا علیه راجعون.

وایي:

چې نشــه د استبداد لري په سر کې
ماته یــو دی که مغول وي که افغان
چې زما د کور ازغي ته کاږه ګوري
ویمـــه اور شوی د هغه په ګلستان.

دغـه مېړنـی انقلابـي شـاعر اجمـل خټـک دی، چـې پـه ۱۹۲۵م کـال د خټکـو پـه اکـوړي

نومي ځای کـې یـې نـړۍ تـه سـترګې غړولـې وې او دا دی لـه ډېـره ډېـره بـده مرغـه، چـې د ۲۰۱۰ م کال د فرورۍ په اوومه نېټه په حق ورسېدو.

د اجمـل خټـک بابـا پـه شـان نـر شخـصیت، چـې اوس یـې پـه ډېـر افـسوس لـه نامـه سـره اروابناد لیکـو، څـو بعـدي شخـصیت و، دی شـاعر و، دی د سیاسـت د ډګـر پهلـوان و، شـاعري یې پـه شـاعرۍ کـې نـره شـاعري ده او سیاسـت یـې پـه سیاسـتونو کـې شـمله دار دی. خټـک بابا د شـاعرۍ او سیاسـت سـره ښـه شـعر لیکـونکی هـم و. دی ډرامـه لیکـونکی او افـسانه نګـار و. دده (دا زه پاګـل وم) کتـاب ټـولې لیکنـې لا ځوابـه دي، دده ژونـد او نـن داسـې سـره اغږل شوي، چـې د وخـت جـابر قـدرتونـه پـه دې نـه دي بریـالي شـوي، چـې یـو لـه بلـه جـلا کاندي.

دده (د غېـرت چیغـه) پـه شـعر کـې او (دا زه پاګـل وم) کتـاب تـه پـه نثـر کـې د مخکـښې پـوره ځـواک ورحاصـل دی. دا بـه کـوم نـر وي، چـې ازاد اوسـېدل او ازاد مـړ کېـدل د پښتون ژوندانـه قـانون وبـولي، خـو اروابنـاد خټـک بابـا پـه دغـه قـانون تـر مړینـې ولاړ پـاتې شوی دی، نر اوسېدلی او نر مړ شوی دی.

پـــه دنیا کې ازاد اوسه ازاد مـــړ شه
زه پښتون یم دا زما د ژونـــد قانون دی
د پښتون د ســـوچه وینــې نه پیدا یم
د غېرت په مسته خاوره مې ژوندون دی

خټک بابا د خوشال خټک د مېړانې ډک اواز پـه خپـل کـلام کـې، چـې تـل بـه پـاتې وي، داسې اغږلی دی:

لا تراوسه یې ماغـــزه پــــه قـــرار نه دي
چا چې ما سره وهـــلی سره په سنګ دی
د تـــاجونو ســـر زما په خاوره مـــات دی
ټپوس وکړه که اورنګ دی که فرنګ دی.

دغـه د بـدیعي تخلیـق شـتمني پـانګوال هـسې د دنیـا ملنـګ نـه دی، بلکـې خپـل کنـد کچکـول پـه غـاړه دېـره پـه دېـره، حجـره پـه حجـره او پـه وړو دښـتونو کـې د خپـرو شـویو پیوندي کېږدیـو لـه متـرې لویـدیلو پیڅلونـو پـه دروازو کـې ولاړ دی او لـه خلکـو څخـه یـې پښتو او پښتونولي غوښتې ده.

اروا دې یې ښاده وي او دده کورنۍ او ټولو پښتنو ته دې خدای صبر جمیل ورکړي.

د بابا په ځلی

لایق زاده لایق

زه یو خوا ته غلی ناست یم
د بابا اجمل تصویر مې
دی سینه پورې نیولی
رڼې اوښکې مې لېمو کې
غلي غلي جرګه کېږي
څه خبره کول غواړم
ولې هېڅ ویلی نه شم
د بابا تصویر موسکی شي
راته وایه لېونیه
اوښکې وچې که مه ژاړه
تاته چا ویلي زه مړ یم
مرګی نه شي ما وژلی
زه خو زړونو کې اوسېږم
په ذهنونو کې مېشته یم
زه بابا ته په سلګو کې
وایم ګرانه بابا جانه!
منم ستا فکر ژوندی دی
تر ابده به ژوندی وي
بس په دې خبره ژاړم
چې ته ډېر ارماني لاړې
تا خو ویل چې پښتانه به
زه له سیالو سره سیال کړم
د پښتون کور به آباد کړم
دا تالا والا پښتون به
زه په یو مرکز راټول کړم
خو ملنګه بابا جانه!
لا په ټوله پښتونخوا کې
په هر خوا بلې لمبې دي
د قامي وجود خاپونه
بابا جانه تالا کېږي

کور په کور باندې ماتم دی
خو پښتون دی لا بې حسه
د باچا خان په شان تا هم
ارمانونه ګور ته یووړل
ولي خان هم په سلګو کې
د پښتون ارمان ژړلی
ستوري هم چې په المان کې
اخري سلګۍ وهلې
نو ویل یې چې به کله
د پښتون کور ابادېږي
خو دا واړه ارمانونه
لا تر ننه پوره نه دي
ما چې دا ساندې ویلې
د اجمل بابا تصویر هم
کړلې چیغې بې اختیاره
زه تصویر ته په ژړا وم
تصویر ماته په ژړا و
بیا مې خولې له بې اختیاره
چې یو سوړ اسویلی راغی
نو راپاڅېدم روان شوم
د بابا د ځلي خاورې
چې مې کله ښکلولې
د اسمان نه آواز راغی
وئ ملنګ بابا ته وایه
ستا ارمان به پوره کېږي
د وحشت تورې تیارې به
رڼاګانو کې بدلېږي
یو سحر د امیدونو
پښتونخوا ته راروان دی
دا سحر به وي د آمن

دا سحر به د وحدت وي
دې اواز زما نظر کې
د امید ډیوې کړې بلې
چې مې شاته نظر وکړ
نو اجمل بابا ولاړ و
باچا خان سره په خوا کې
هم ولي خان ورسره و
ستوری هم د خندا شین و
زه اتاله شومه پاتې
اتلانو کتل ماته
زه د بُت په رنګ ولاړ وم
بس په شونډو مې دعا وه
چې عظیمه لویه خدایه
موږ له خپله نامه راکړه
دغه خوب د اتلانو
د تعبیر سره اشنا که
موږ له خپل تشخص راکه
نور زموږ امتحان مه اخله
بیا جلوه د رڼا راغله
د بابا په خاورین ځلي
د سپوږمۍ په شان خوره شوه
اتلان زما د سترګو
نه پنا شو لکه سیوري
ما چې ځان ته فکر وکړو
نو د قبر خوا ته ناست وم
د بابا تصویر په لاس کې
رڼې اوښکې په لېمو کې
په سلګو مې ښکلولې
د بابا د ځلي خاورې

د اجمل خټک "دریځ"

پوهنمل بريالی

د پښتو په معاصر ادب، چې کله خبرې کوو، نو ددې دورې په څو بنسټیزو کسانو کې یو هم "اجمل خټک" دی، چې د زیاتو صلاحیتونو خاوند دی او بنسټیز کارونه یې سرته رسولي دي. له همدې لامله د اجمل خټک دریځ د پښتو په معاصر ادب کې یو جوت او بنسټیز دریځ نومولی شو.

د ادب په بېلابېلو صنفونو کې که شعر دی، که داستان، که تکل، که ډرامه، که راپورتاژ، که ادبي سفر او که نور... خو په وده او پخېدو کې یې اجمل خټک د پاملرنې وړ کارونه سرته رسولي دي. ددې خبرې ثبوت په پښتو نثر او نظم کې دده هغه ارزښتمن اثار دي، چې په پښتو ادب کې خاص ځای لري، خو بیا هم اجمل خټک د یو شاعر په توګه د ډېر شهرت خاوند دی او دا ځکه چې د معاصر شعر په بدلون، جوړښت او وده کې دده ونډه زیاته جوته ده.

اجمل خټک، چې په شعر ویلو پیل کاوه، نو دغه وخت په کوزه پښتونخوا کې د باچا خان تر مشرۍ لاندې د (خدایي خدمتګارۍ) غورځنګ ښه په شور او درز کې روان و. دغه غورځنګ پښتو ادب ته تر بل هرڅه زیات پښتو شعرو ورکړ، چې د شاعرانو د نومونو فهرست یې ډېر اوږد دی. ددغه وخت زیاته شاعري د نظم په بڼه کې وه، چې مقصد یې د اولس ویښول او د انګرېز ښکېلاک نه د خلاصون پر لور د خلکو راپاڅول وو.

اجمل خټک په دغه وخت کې نوی

زلمی و، د همدغه اغېز لاندې یې شعر ویل پیل کړل، خو په دومره توپیر چې ملي او قومي محتوا ته یې هنري جامه واغوستله او د شعر هنري اړخ او لوري ته یې بدلون ورکړ او هم یې دغې خبرې ته د نورو شاعرانو پاملرنه راوګرځوله.

ایاز داودزی په دې حقله وايي:

"د اجمل د شاعرۍ یو لوی خصوصیت او انفرادیت دا دی، چې د هغه د نظمونو فضا روماني ده، یا به داسې ووایو چې بوده یې د حقیقت پسندۍ د شډلو سپېرو نه ده، نو تنسته یې د رومانیت له رنګینو بهینو او پستو وریښمو جوړه ده."

په پښتو معاصر ادب کې د اجمل خټک دریځ همدارنګه د هند د نیمې وچې ځینو ملي مترقي ادبي تنظیمونو هم د اجمل خټک په ذهن او ادبي تګلاره باندې اغېز وکړ او ددغه اغېز له کبله دده په سیاسي ژوند او ادبي لاره کې نوي ځرکونه په بلېدو شول، چې بیا نویو زلمیانو دده دغه لاره هم په سیاسي لحاظ او هم په ادبي لحاظ ښه وپالله.

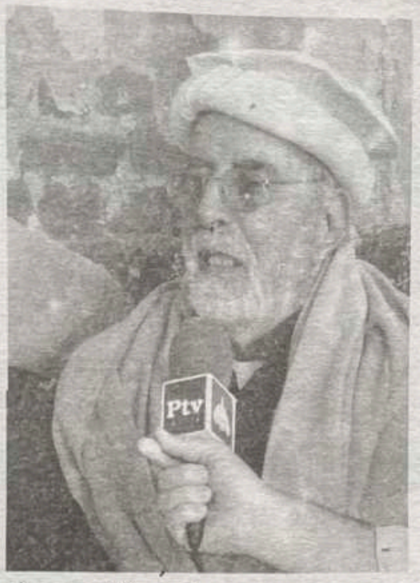

سیاست پوه او لیکوال افراسیات خټک په دې هکله لیکي:

کله چې د هند په نیمه وچه کې په ۱۹۳٦ کال کې د انجمن ترقي پسند مصنفین په نوم یو تنظیم جوړ شو، نو په دغه تنظیم کې جمهوري او مترقي خوا عناصر شامل شول، چې دا دسته د هند په نیمه وچه کې د نوي ذهني قضا د اګاه او باشعورو جوړونکو باندې مشتمله وه. په دې کې فیض احمد فیض، فراق ګورکپوري، ساحر لدیانوي، جوش ملیح ابادي، منشي پریم چند، حسرت موهاوي، اسرارالحق مجاز، جګر مراد ابادي، احمد ندیم قاسمي او نور ډېر نومونه شامل وو.

دغه تحریک د نړۍ د ټولو آزادي غوښتونکیو مترقي او جمهوري خوا منورینو سره خپل غږ یو کړی و، دغه تحریک په کوزه پښتونخوا کې په ادبي شعر هم ژور اغېز وکړ او د کاکاجي صنوبر

حسین، فارغ بخاري، سیف الرحمن سلیم، اجمل خټک، قلندر مومند او لطف وهمي غوندې انقلابي او مترقي شاعران هم ددغې ځپې برخې وبلل شوې."

ددغه تحریک نه په اغېز اجمل خټک د خپل شعر په محتوا نور څه هم ورزیات کړل، چې د وخت او زمان غوښتنه وه او هغه د انسان آزادۍ او برابرۍ خبره وه او یا په بله مانا مترقي نظریاتو او افکارو یې د شعرونو غېږه ونیوله. د اجمل خټک شعر د نوي سیاست غوښتنې له ځان سره ملي کړې او شعر و سیاست یې سره یوځای کړل. د هغه وخت ځوان کول دغه لاره ډېره ژور ومنله او په دغه لاره روان شول.

بیا هم د ایاز داودزي وینا رااخلم، چې وايي:

"د هغه تخلیقي او شاعرانه دماغ پښتو ادب ته یو نوی خیال او نوی جهان وروبخښلو. د اجمل خټک شاعرۍ د ژوند قافلې راوینې کړې، د منزل احساس یې ورپه ګوته کړ او د هغو په رفتار کې یې لکه د روانې وینې ګرمي او تېزي راوسته."

ویل کېږي، چې د اجمل خټک شاعرۍ په پښتو کې هم د شاعرۍ لوری بدل کړ او هم د سیاست په دواړو کې نوی بدلون راوست او پلویان او لارویان یې هم ډېر زیات شول.

ښاغلی سلیم راز وايي:

"د اجمل خټک شاعرۍ د شلمې پېړۍ وروستۍ نیمایي پښتون سیاست او پښتو ادب متاثر کړی، په سیاست او ادب یې یو شان اثرات مرتب کړي او په عامو خلکو کې یې د انقلابي یون سماجي بدلون جذبه، ولوله او حوصله پیدا کړې ده."

اجمل خټک او د غېرت چغه یو له بل سره تړلي نومونه دي. د خټک د کومې شاعرۍ ذکر چې ما وکړ، په غېرت چېغه کې رامنځ ته شوه، چې لاس په لاس به ګرځېدله او د هغه وخت جلوسونه او لاریونونه به په همدغې چیغې بدرګه کېدل. ددغې چیغې ډېر شعرونه د ځوانانو ذهونو کې نقش وو او د مشالونو په توګه ویل کېدل. د غېرت چیغې شعرونو د هغه وخت په سیاسي او ادبي حلقو کې خوځښت راوست او د سلیم راز په قول، چې په سیاست او ادب کې بدلون تر سترګو شو.

استاد عبدالله بختانی وايي، چې:

"ځوانانو به هڅه کوله چې خپل شعرونه په دې لار روان کړي."

همدارنګه سلیم راز هم دا خبره لږ په تفصل سره کوي او وايي:

"د غېرت چغه زلمو د لارښوونې صحیفه ګرځولې او تاویز کړې وه، ځکه پرې حکومت پابندي ولګوله. خو د پابندۍ باوجود د پښتون سیاست لاره همدې کتاب وښووده او د پښتو د عصري، مقصدي شاعرۍ د فکري رُخ تعین هم دې

کتاب وکړ."

د اجمل خټک د شاعرۍ بل د ذکر وړ کتاب (ګلونه تکلونه) دی. په دې کتاب کې اجمل خټک د غزل شاعري کړې ده، محتوا یې انقلابي ده، خو سینګار کړې یې د غزل په جامه ده. د مخه تر دې دا خبره عامه وه، چې خټک د نظم شاعر دی، خو ما دا خبره یاده کړه، چې دده نظم لکه عام نظم نه دی، بلکې د معاصر شعر نماینده او نوی شعر دی. له نویو غوښتنو او نویو ضرورتونو سره. په خپله اجمل خټک په ګلونو تکلونو کې وايي:

"زه د نظم په تـــال زانګم غزل لیکم
حریف وايي چې دې فن کې ماهر نه یم

د غزل په شاعرۍ کې ګلونه تکلونه د اجمل خټک یوه کامیابه تجربه وه او ډېر استقبال یې هم وشو. استاد عبدالله بختانی د ګلونو تکلونو په هکله وايي:

"دا یو لوی سند دی، ادبي او تحقیقاتي سند د هغو په مقابل کې، چې ادب له ژوند او ژوند له سیاسته بېل ګڼي، رادې شي او ودې ګوري چې ګلونه تکلونه کې ژوند او ادب، هنر او سیاست، مینه او ښکلا څومره او څنګه یو په بل کې سره نغښتي او تاو راتاو شوي دي."

که له شعر نه تېر شو، نو په نثر کې هم د اجمل خټک کارونه د پاملرنې وړ دي. خټک چې څومره په نظم کې لوی لاس لري، همدارنګه یې نثر هم له شعره کم نه دی. د اجمل خټک د نثر ډېره غوره نمونه (مسافر ته خطاب) نومېږي، چې د لیک په ډول ده. دا لیک اجمل خټک پر ۱۹۴۹م کال ارواښاد عبدالروف بېنوا ته رالېږلی و. په دې نثر کې اجمل خټک د لرو پښتنو د محکومیت حالات بیانوي، چې د هنري نثر ډېره ښکلې او په زړه پورې نمونه ده.

د اجمل خټک په نثري کتابونو کې لومړی کتاب، چې زموږ تر سترګو کېږي، هغه د کچکول په نامه دی. د ۱۹۵۴ کال نه وروسته، چې اجمل خټک د بانګ حرم د پښتو برخې مدیر شو، نو د کچکول تر کلیشې لاندې یې د ټولنې د ناقصه دودونو او رواجونو پر ضد او د اصلاح په خاطر انتقادي لیکنې پیل کړې.'دا لیکنې اجمل خټک د "ملنګ" په نوم کولې، چې طنزیه بڼه یې درلوده.

دغه لیکنې بیا په کتابي شکل د "کچکول" په نامه پر ۱۹۶۰کال کې چاپ شوې، چې د لوستونکیو له خوا ډېر استقبال شو. په نثر کې د اجمل خټک بل کتاب (دا زه پاګل وم) نومېږي، دا پر ۱۹۵۳کال، چې اجمل خټک د مسلم لیګي حکومت له خوا زنداني شو، د زندان د ناخوالو، یادونو او خاطرو بیان ته یې (دا زه پاګل وم) نوم ورکړ، چې د هنري نثر او راپورتاژ ډېره په زړه پورې نمونه یې بللی شو.

په نثر کې د اجمل خټک وروستی

کتاب، چې زما له سترګو تېر شوی دی، د (افغان ننګ) نومېږي. د کتاب زیاته برخه په پېښور او پاکستان کې د افغان مهاجرو د ژوند حالات په کیسه ییز او هنري ډول بیانوي. ددې کتاب ډېر نثرونه داستاني بڼه لري او یا په بله وینا هغه داستانونه دي، چې د افغان اولس د وروستیو ناخوالو، جګړو، دردونو او تباهیو انځوریزې تابلوګانې دي.

استاد عبدالله بختانی د "افغان ننګ" د په هکله وايي:

"د لیک طرز او فورم یې د لنډ داستان دی، ژبه یې ډېره ساده، خوږه، روانه، اغېزناکه، ماهرانه او ساحرانه ده. دا اثر د ادبي راپورتاژ، خاطرو او لنډ داستان یو ښکلی هنري امتزاج دی، چې په حقیقت کې د تاریخ یا تاریخ حقیقت یا د حقیقت تاریخ او په فورم کې لنډ داستان دی."

که خپلې خبرې راونغاړو په پایله کې ویلی شو، چې د اجمل خټک دریځ د پښتو په معاصر ادب کې بنسټیز، څرګند او د پاملرنې وړ دی.

دی د مختلفو صلاحیتونو خاوند دی او د ادب په بېلابېلو صنفونو کې یې د پاملرنې وړ کارونه سرته رسولي دي. په پښتو معاصر شعر کې یې د معاصر دوران غوښتنې شاملې کړې، په شعر کې یې نویو نظریاتو ته وده ورکړه او د شعر هنري اړخ یې ښکلی کړی.

په نثر کې اجمل خټک له راپورتاژ نه نیولې تر خاطرو، ادبي ټوټو، طنزونو، ادبي لیکونو، ډرامو او لنډو کیسو پورې خپل قلم ډېر ښه ازمایلی دی او د پاملرنې وړ اثار یې پښتو ادب ته وړاندې کړي دي.

همدارنګه د اجمل خټک دریځ په معاصر ادبي دوران کې د ادبي جرګو، مرکو او ادبي ټولنو د جوړولو له مخې هم د پاملرنې وړ دی، ځکه چې دغو جرګو د پښتو معاصر ادب په وده او غوړېدنه کې څرګند رول لاره.

اجمل خټک له خپلو ملګریو سره په ۱۹۳۷ کې د "نوښار ادبي جرګه" جوړه کړه، چې د هغه وخت ډېر تکړه شاعران او لیکوالان پکې راټول شول. بیا یې له خپلو ملګریو سره په اکوړه خټک کې د پښتو بزم ادب جوړ کړ. په ۱۹۵۱ کال کې یې له کاکاجي صنوبر حسین سره د اولسي ادبي جرګې غړی شو، چې د غې جرګې د پښتو ادب په غوړېدنه او وده کې تر بلې هرې جرګې زیات کار کړی دی.

دا وو په معاصر ادب کې د اجمل خټک د دریځ په هکله هغه عمده څو ټکي، چې ما په لنډ ډول بیان کړل.

ځان مې په در کې کړ درته خاورې
په خق خق خاندې ژړا مې نه اورې
یوه ورځ به واورې چې خټک وم‌ړ
کـــه ناورې ناورې دا خو به اورې

د اجمل خټک د سړیتوب (شخصیت) د جوړېدو چاپېریال

"خټکه" تا چې په پښتو کې شاعري شروع کړه
یوه سره لمبه دی را پیدا کړه د کلام په شفق

محمد اقبال وزیري

سړیتوب (شخصیت) د ټولنیزو اړیکو مجموعه ده او د هر ادبي، ټولنیز او سیاسي شخصیت او په هغه جمله کې د اجمل خټک د سړیتوب په سپړنه کې د هغه ژوند لیک او په ده را تاو شوی چاپېریال زیات ارزښت لري. اجمل خټک د پښتو ژبې نامتو شاعر او یو ملي، انقلابي او سیاسي شخصیت دی چې د افغانانو د شلمې پېړۍ په دوهمه نیمایي او د یوویشتمې پېړۍ د لومړۍ لسیزې په ادبي او سیاسي ژوند یې ژور اغېز شیندلی او په راتلونکي کې به هم زیات اثر وغورزوي. د اجمل خټک په ادبي او سیاسي سړیتوب باندې هر اړخیزه لیکنه په دا سې چاپېریال کې چې سړی د وطن څخه لیرې او د هغه د ډېرو اثارو او د هغه په هکله د تحقیقي لیکنو څخه بې برخې وي ستونزمنه خبره ده. خو بیا به هڅه وکړم د هغه څه څخه چې زما په لاس کې دي په ګټې اخیستنې سره لږ تر لږه د هغه چاپېریال، چې د اجمل خټک د استعداد او وړتیا په روزنه او وده کې یې مهم رول درلود. ځینې اړخونه لوستونکو ته وړاندې کړم.

اجمل خټک په ۱۹۲۵ کال کې د خټکو د اکوړې په کلي کې په یوې بې وزلې کورنۍ کې زېږېدلی دی چې لسم پښت یې خوشال بابا ته رسي. لدې کبله د خوشال بابا د وینې او ادبي ښې یو ښکلی او زړه وړونکی ګل بوټی دی چې د هغه په رنګ

ارواښاد اجمل خټک

او وړمو به د افغانانو ادبي بڼ تل ښایسته او د خوند نه ډک وي.

خوشال بابا په دا سې وخت کې د قلم او توري په مټ د افغانانو د ملي ازادي بخښوونکي غورزنګ لارښوونه کوله چې د هېواد ختیځه برخه د هند مغولي واکمنو لاندې کړې وه. خو اجمل خټک په دا سې مهال د قلم او سیاسي مبارزې له لارې د افغانانو په ملي ازادي بخښونکي غورزنګ کې ونډه واخیسته چې د برېتانیا امپراطورۍ د هند نیمه وچه لاندې کړې او د افغانانو د ټاټوبي ختیځه برخه یې د ډیورنډ د تش په نامه کرښې په ذریعه د هېواد د وجود څخه بېله کړې وه. اجمل خټک لومړی د هند د نیمې وچې د ازادۍ لپاره د انګرېزانو پرضد او بیا د پاکستان د جوړېدو وروسته د پاکستان د مظلومو قومونو پرضد د پنجابي واکمنو د زور او زیاتي او هم د افغانانو د خاورې د بیا یوځای کېدو په موخه د مبارزې ډګر د قلم او سیاسي مبارزې له لارې تود او ګرم وساته.

د اجمل خټک د سړیتوب په سپړنه کې یو د هغه طبیعي استعداد او وړتیا ده چې د هغې پرته څوک شاعر، د هنري ادب لیکوال او هنرمند کېدای نه شي. خو که طبیعي استعداد او وړتیا ونه روزل شي، وده ونکړي نو د مېنځه ځي. د خواښینې ځای دی چې زموږ په ټولنه کې چې بې سوادي او بې وزلي یې لمن نه خوشې کوي ډېر استعدادونه او وړتیاوې د خاورو لاندې شوې دي. خو د ښه مرغه د اجمل خټک د استعداد او وړتیا د روزنې او ودې لپاره ټاکلی چاپېریال موجود و چې د ده «قیصه زما د ادبي ژوند» او «قیصه زما د سیاسي ژوند» اثارو کې چې د

لومړي کتاب لومړی ټوک چاپ شوی او دوهم ټوک او دوهم کتاب یې تر چاپ لاندې دي لوستونکو ته به د یوې خوا د هغه چاپېریال په هکله چې د اجمل خټک د طبیعي استعداد او وړتیا د روزنې او ودې لپاره موجود و پوره مواد په لاس ورکړي او د بلې خوا به د لرې او برې پښتونخوا د شلمې پېړۍ د دوهمې نیمایي او د یوویشتمې پېړۍ د لومړۍ لسیزې د ادبي او سیاسي بهیر د نبضه لیک په روښانه کولو کې مهم رول ولوبوي.

اجمل خټک په کوچنیوالي کې د اکوړې خټکو په کلي کې د یو شمېر خوانانو او سپین ږیرو لکه هاشم بابا او په ځانګړې توګه د هغه کلي ملک محمد زمان خان بابا چې «یو ښه عالم، فاضل، ادیب او شاعر هم و» او د هغه سره د ناستې او ولاړې له کبله یې «د قبیلوي سیاست، علم، ادب او حکمت مجلس نصیب شو» او نورو په کړۍ کې واقع و چې د ده د فطري استعداد او وړتیا په روزنه او وده کې ښه رول لوبولی دی.

همدارنګه اجمل خټک د خپل پلار له خوا د اکوړې د کلي جوماتته د دیني زده کړو لپاره بوتلل شو. نوموړي په جومات کې د زده کړې په جریان کې د یوې خوا د فارسي نظم د کتابونو سره اشنا شو چې د نورو زده کوونکو له خوا د فارسي ژبې د نظمونو د لوستلو په وخت کې به یې د نظم او وزن خوند په ذهن اغېز شینده او د بلې خوا د خپلې ترور د اغېزې لاندې چې د خپل کلي نجونو ته یې د پښتو ژبې کتابونه لکه نوم نامه، وفات نامه، فالنامه، جنګ نامه او رشید البیان لوستل او اجمل به ورسره ناست و او دا کتابونه به یې د هغې ځخه زده کول او بیا به یې په خپله او هم به یې په حجره کې نورو کسانو ته لوستل، د پښتو نظم او شعر یې په ذهن کې انځورېده چې د هغه شعري استعداد او وړتیا د روزنې او ودې باندې خپل اغېز او اثر اچاوه .

د اجمل خټک د ادبي استعداد په وده او روزنه کې د پښتو ژبې کلاسیک شعر او ادب او په ځانګړې توګه د خوشال بابا، رحمان بابا او نورو شاعرانو د شعرونو د دیوانونو لوستل هم اغېز درلود .

اجمل خټک د جومات د زده کړې وروسته د اکوړې د خټک د ښوونځي په دوهم ټولګي کې شامل شو او د دې ښوونځي د سرته رسولو وروسته د خپل لیاقت او پوهې له کبله د پېښاور په ګورنمنټ هایې سکول کې ومنل شو چې لږ وروسته د سیاسي فعالیت له کبله د دې ښوونځي

ځخه وایستل شو. د بده مرغه د دغه لایق او پوه زده کوونکي د زده کړې یون پرې شو او د ده د اکاډمیکو زده کړې جریان یې ډب کړ. که څه هم وروسته ده خپلې لوړې زده کړې پای ته ورسولې او په فارسي ژبه کې یې د ماسټرۍ ډیپلوم واخیست.

اجمل خټک د زده کړې د ډب کېدو وروسته د خپلې کورنۍ د ساتنې او یوې خولې ډوډۍ د پیدا کولو لپاره د ښوونکي دنده پیل کړه چې دی یې «د مطالعې، فکر، او تجربې دور» بولي چې د ده «په فکر او عمل، ژوند او مستقبل یې ډېر اغېز» کړیدی. ده د ښوونکي په څېر په ښوونځیو کې د «لوبو، ادب او ثقافت سرګرمو» کې هم خوځنده ونډه واخیسته.

د اجمل خټک د ادبي او شعري استعداد او وړتیا په روزنه او وده کې د پښتو ژبې بډای فولکلور ډېر رول درلود. د پښتو فلکلوري کیسې لکه ادم خان درخانی، بهرام شهزاده، لیلی مجنون، موسی خان ګل مکی، فتح خان محبوبه، چهاردرویش او نور به یې په حجرې کې خلکو ته لوستل او همدارنګه د پښتو ژبې لنډۍ، متلونه، ضرب المثلونه او نور د ده د شعري استعداد او وړتیا په روزنه او وده کې زیات رول درلود. پښتو ژبه چې د خپل طبیعت له مخې سندریزه ژبه ده او د دې ژبې په فولکلور کې لنډۍ چې د نړۍ په ژبو کې یوازې د پښتو ژبې د خلکو د ادب ځانګړې پانګه ده او د پښتنو د ژوند بېل بېل اړخونه په کې انځور شوي دي په پښتنو کې د شاعر کېدو لپاره یوه اغېزمنه شتمني ده. افغان نامتو تاریخ پوه ښاغلي ډاکټر پوهاند محمد حسن کاکړ په یوې مقالې کې چې «پښتو د شعر ژبه ده» لیکي: «لنډۍ چې پښتو یې شاید بې جوړې ژبه ګرزولې وي په شاعر کېدو کې اساسي ونډه لري.» اجمل خټک «د افغان ننګ» کتاب کې «که پښتون د وطن نه ورک شي هم پښتون دی» کیسه کې لیکي چې: «او رښتیا خبره ده چې پښتون د خپل وطن نه ورکېدای شي خو د وطن مینه د هغه د وینې نه ورکېدای نه شي او په دغه لنډۍ یې پای ته رسوي".

زما به خپل وطن یادیږي
که د جنت په منارو ولاړه یمه

د اجمل خټک د شعري استعداد او وړتیا په روزنه او وده باندې د پښتونخوا ښکلي طبیعت او زړه وړونکي منظرې ځانګړی ځای لري. د پښتونخوا ښکلي طبیعت په سړي کې د وطن سره د مینې احساس را پیدا کوي. د پښتونخوا د طبیعت ښکلا د پښتو ژبې د ادب په بهیر

کې تل موجوده وه. ستر احمد شاه بابا د پښتونخوا ښکلا د ډهلي تخت څخه زیاتیه بلله

د ډیلي تخت هېرومه چې را یاد کړم
زما د ښکلي پښتونخوا د غرو سرونه

د اجمل خټک لپاره د پښتونخوا غرونه، ځپاند سیندونه او ابشارونه، ښکلي هوارې دښتې، په غرونو، درو او دښتو کې د شپنو د درو او شپلیو د زړه وړونکو نغمو انګازې، د الوتونکو زړه وړونکي سندرې، د ډنګو او جګو غرونو په هسکو څوکو د سپینو واورو ځلا، د شنو ځنګلونو د ونو شنهار، د اباسین د سیند د ځپو زوږ، د امیرو د کلي ښکلي منظره، د پښتنو پېغلو د ګودرونو مېلې او د منګیو ټنګار او نورو ده ته «د تفکر، تخیل، مطالعې، تلاش او پرواز ولولې» ورکولې.

د اجمل خټک په ادبي او سیاسي شخصیت په روزنې او ودې باندې عوامي مېلې چې د ده په وینا «هنري رنګ یې درلود»، د شاعرانو سیالي، د خدایي خدمتګارۍ د استعمار ضد ملي ازادي بخښونکي غورزنګ، د هند د نیمې وچې د ازادۍ ملي غورزنګ ستر مبارز او د پښتنو مشر خان عبدالغفار خان مبارزې او د هغه هراړخیز سرېتوب او شخصیت، د بېلو بېلو ادبي ټولنو منځ ته راتګ او د هغوی فعالیت، د خوشال بابا، رحمان بابا او نورو لیکوالو په قبرونو او د پښتونخوا په مختلفو سیمو کې د شاعرانو مشاعرې، چې د هغه وخت وتلو شاعرانو به په کې ګډون کاوه، زیات اغېز درلود. اجمل خټک د پښتو ژبې د غزل پلار حمزه شینواري دې خبرې ته کلکه پاملرنه وکړه چې ورته ویلي یې و: «هر شعر یو فکر معنی او نظر هم لري». اجمل وایي: «بیا ما تشو الفاظو ترلو ته شاعري نه ویله. بلکه یو فکر، نظر، معنی، خیال، واقعه او منظر په ښکلي، فنکارانه او اُثرناکو الفاظو کې بیانول راته شعر ښکارېدو.«

اجمل خټک د خپل سیاسي فعالیت په جریان کې څو ځله بندي شو. اجمل خټک د جېل سخت چاپېریال په خپل کتاب کې «دا زه پاګل وم؟» ډېر په ښینار (هنر) انځوروي چې د ده د هنري نثر یوه روښانه بېلګه ده. نوموړی په جېل کې د بېلو بېلو سیاسي شخصیتونو سره لکه خان امیر محمد خان، بلد شو چې د هغوی د پوهې او د ژوند د تجربو څخه یې ګټه پورته کړه. دی په جېل کې د یوه انګرېز نظربند سره هم اشنا شو چې د ده سره یې د انګلیسي ژبې په زده کړې او همدارنګه د

نړۍ د ستر انګلیسي لیکوال شکسپیر ډرامې په لوست کې مرسته کوله. په دې ترتیب اجمل خټک د پښتو، فارسي او اردو د ادب برسېره د نړیوال ادبي بهیر سره بلدېږي چې د ده د تجربې ژورتیا او پوهې د پراخوالي سره مرسته کوي.

همدارنګه اجمل خټک ته په جېل کې د میا شاهین په ذریعه د مترقي اثارو د لوستلو زمینه برابرېږي. خو د یوه پوه پښتون خان امیر محمد خان لالا دا پند ټینګ په غوږ کې نیسي چې ورته ویلي یې و: «یوه خبره مې واورئ چې دا کتابونه لولې نو د خپل قوم حالت نظر کې ساتې» او اجمل خټک په دا خبره ټینګ عمل کوي. «د ده دا وینا ماته د عمل سبق شوه». اجمل خټک د بند څخه د ایله کېدو وروسته هم د استخباراتو تر څارنې لاندې و او دی خپل احساس په دې هکله داسې بیانوي: «پدې خپله ازاده، اباده، پراخه او رنګینه دنیا کې دا احساس را کولو چې زه ازاد نه یم او دا هغه احساس و چې زما شعر کې یې د ازادۍ روح او ولولې را بیدا رولې

ما د خپل زړه ته سر ورښکته کړلو
ده په اوترو سترګو بېره کتل
دې شین اسمان ته غورېدو ویل یې
ما اورېدل نړۍ دا یو څو لفظونه
ویل یې اې د لامکان خاونده
په خپل مکان کې خپل اختیار جنت دی
ګنې د دغه لېونتوب په نامه
که ناروې نار که داروې دار جنت دی

د اجمل خټک د ادبي او سیاسي سرېتوب په جوړېدو کې د پېښاور په راډیو کې د هغه پنځه کلن چوپړ او تجربې هم ټاکلی رول درلود. په دغه دوره کې ده د شعر برسېره ډرامې، افسانې (کیسې) ولیکلې او همدارنګه د یوه تکړه ژورنالست په توګه هم وځلېد. پښتو ژبه یې د ډرامې او ادبي نثر په ګاڼه نوره هم سینګار کړه.

اجمل خټک د هندوستان د ترقي خوښوونکو لیکوالو ټولنې سره اړیکې ټینګې کړې او د دې لارې د هغه وخت د مترقي ادب د یو شمېر نامتو لیکوالو، شاعرانو، سیاسي شخصیتونو لکه فارغ بخاري، خاطر غزنوي او نورو سره پېژندګلوي پیدا کړه چې د ده د فکر او تجربې په ژوروالي او پراخوالي کې یې ځانګړی اغېز درلود .

د اجمل خټک د ادبي او سیاسي سرېتوب په جوړولو کې د برې او لرې پښتونخوا تر منځ ادبي بهیر چې د داود خان د صدارت په وخت کې د غلام حسن صافي په هاند چې په پېښاور کې د افغان

قونسل په توګه دنده اجرا کوله، چلېده او د پښتنو لیکوالو، شاعرانو او نورو ترمنځ اړیکې پراخې او ژورې شوې چې د اجمل په وینا «د پښتو د ادب په بڼ کې ادبي او سیاسي وږمې په تېزی سره چلېدل شروع» کړل خپل اغېز اچاوه .

اجمل ختک افغانستان ته په خپلو سفرونو کې د بري پښتونخوا د نامتو لیکوالانو، شاعرانو، ټولنیزو، سیاسي شخصیتونو او روښنفکرانو لکه محمد ګل خان مومند، عبدالرؤف بېنوا، صدیق الله رښتین، غلام حسن صافی، نور محمد تره کي، قیام الدین خادم، غلام محمد فرهاد، سلیمان لایق، میر اکبر خیبر، حفیظ الله امین، صدیق پسرلی، عبد الله بختانی، نصرالله حافظ، سېلاب ساپی او نورو سره لیدنې او کتنې وکړې او اړیکې یې ورسره ټینګې کړې. اجمل ختک افغانستان ته د لومړي سفر په هکله داسې لیکي: «دا جذبه او بیداري نو دلته زور سیاسي چوکاټ کې نشي پاتې کېدای... افغانستان ګُڼې بدلون ته روان دی... حقیقت دا دی چې موږ د کابل ته پس تلو نو د نوي جوش نوي ولولې او نوي جرأت سره واپس شوو چې هغه زموږ په ژوند او ادب کې ښکاره دي». په دې ترتیب د ده ملي احساس، د ازادی روح او د زیار کښ

انسان سره مینه او همدردي پخېږي چې د «غیرت چیغه» او «ګل پرهر» یې وزېږول .

اجمل ختک د ذوالفقار علي بوټو د زور او زیاتي او ظالمانه کړو وړو له مخې اړ ویستل شو چې خپل پلرنی ټاټوبی پرېږدي او افغانستان ته لاړ شي. په افغانستان کې ده ډېر وخت تېر کړ. فکر کوم هغه چاپېریال چې اجمل ختک په کې ژوند کاوه د هغه د کتاب «قیصه زما د ادبي ژوند» په دوهم ټوک او «قیصه زما د سیاسي ژوند» کې په انعکاس ومومي. خو دومره باید ووایم چې په افغانستان کې د ده د اوږدې مودې شته والی او هغه تجربه چې د افغانستان د ورو ستیو دری لسیزو غمجنو پېښو څخه یې لاس ته راوړې ده د نوموړي په ادبي او شعري جوړونو کې یې اغېز ځرګند دی.

اجمل ختک په افغانستان باندې د شوروي وسله وال یرغل ورو سته د درملنې لپاره شوروي اتحاد او یو شمېر د ختیځې اروپا هېوادو ته سفر وکړ. په دغه سفر کې ده د شوروي اتحاد او ختیځې اروپا د هېوادو ځینې مهم ښارونه ولیدل. په دغو ښارونو کې نوموړی د دغو هېوادو د خلکو د ژوند سره چې د افغانانو پرتله ډېر ښه و اشنا شو. اجمل چې د

دغو خلکو سوله ایز ژوند، ښکلي ښارونه ښایسته او زړه وړونکې طبیعي منظرې، د خوانانو ښکله او ښایست، مینه او نور ولیدل او هغه یې د خپل وطن د خلکو د ستونزمن ژوند سره پرتله کړل نو د ده غوندې حساس شاعر باندې بې اغېزې پاتې نه شو او «ګلونه تکلونه» یې را وزېږول

ماحول له مینې ډک دی جنان خاندي ګل موسیږي
د زړه په باب مې شعر لکه پرخه راورېږي
پېدې ښکلې فضا کې چې هم حسن شته هم مینه
رباب که دلته کېږدې نو پخپله به ټنګېږي

اجمل ختک د وطن څخه لیرې په ښکلې او اباده اروپا کې خپل ملي ارمانونه، د خپل ټاټوبي او خلکو سره ژوره مینه هېر کړي نه دي او دا احساس ورسره دی چې یوه ورځ به داسې هم راشي چې افغانان هم د داسې ژوند خاوندان شي چې هلته جګړه نه وي، مینه، ورورولي او ملي یووالی وي، خپل رنګ هېواد بیا اباد او نورې دنیا سره د سیالی جوګه شو.

ختکه دا وړې د وسوسو خبرې پرېږده وختونه د دنیا په لوی میدان کې د سیالی دي

اجمل ختک په مهاجرت کې د افغانانو ډېر ربړوونکي او د ستونزو ډک ژوند ډېر خوروي چې دوی د مهاجرت په وخت کې ورسره لاس او ګرېوان و. اجمل

ختک په هغو غیر انساني سختو شرایطو کې د افغانانو غیرت، عزت نفس، ننګ، د ستونزو په وړاندې د دوی ټینګه اراده، ناموس ساتنه او نورو څخه ډېر متاثر شوی چې د ده د «افغان ننګ» د کتاب په ډېرو کیسو کې په ډېر ښینار (هنر) سره انځور شوي دي. زه باور لرم چې د اجمل ختک په ادبي او سیاسي میراث باندې به ادب پوهان، لیکوالان او کره کتونکي کار وکړي او د اجمل ختک ځای به د افغانستان په ادبي او سیاسي تاریخ کې وټاکي.

پدې مقاله کې د لاندې کتابو او مقالو څخه استعفاده شوې ده :

ا: اجمل ختک: قیصه زما د ادبي ژوند
۲: جمل ختک: د غیرت چیغه
۳ : اجمل ختک: ګلونه تکلونه
۴ :اجمل ختک: د افغان ننګ
۵ : عابد الله جان عابد :اجمل ختک: شخصیت اور فن
۲ : غني او اجمل: د مقالو مجموعه .د قامونو او قبایلو وزارت ۱۳۲۵
۷:پوهاند دوکتور محمد حسن کاکړ: مقاله. «پښتو د شعر ژبه ده». د پښتونخوا د انټرنټ سایټ څخه

پت خو د غیرته جدا کیږي نه
غر د خپله ځایه نه خوزیږي نه

نسیم ستوري

ددې پورتنې شعر خالق اجمل بابا د پښتنې ټولنې یوه هستي وه .
الله تعالی ورته داسې قوي عزم او تېره قلم ورکړی و، چې د خوشال بابا د توري ارزښت ئې درلود .
اجمل بابا د پښتون قام ، د سترګو رڼا وه ، یو سمندر و ، د پوهې سمندر، د ادب سمندر، د سیاست سمندر، هغې په هر ډګر کې نیالګي کرلي دي.
زما په خیال په پښتون قام کې داسې څوک نشته چې د بابا له خیال او فکر څخه یې ګټه نه وي اخیستې یا یې له دې ادبي او سیاسي سمندر څخه ځانته سیندونه ، ویالې یا لښتې نه وي جوړ کړي.
اجمل بابا پښتون قام ته داسې معنوي پانګې پرېښودې چې زموږ راتلونکی نسل به تر نسلونو نسلونو ترې ګټه اخلي.

نسکوره د پښتون د بخت کاسه شوله بابا
اسمان د پښتنو کې توره شپه شوله بابا

واړه پښتانه درپسې ژاړې ستا ارمان کړي
نوښار نه چې ستا جګه جنازه شوله بابا

د ژوند کاروان روان دی، خو ډیوې ورسره مړې دي
بې غیر له تا نه دا دونیا رنده شوله بابا

ستا د قلم اوښکې چې ناڅاپه ودرېدلې
ادب په مېخانه کې زلزله شوله بابا

پښتون ته دي پښتون ګلان په ذهن کې کرل
هر خوا ته راته جوړه سره میره شوله بابا

پښتو د ادب پلاره چې زمونږ نه شوي جدا
دا غته دنیا مونږ باندې وړه شوله بابا

ولاړ به وي ملنګ بابا په ننګ د پښتنو
اوس چغه د غیرت دي فلسفه شوله بابا

دا ستا د خیال او فکر ارمان به مونږ پوره کړو
زمونږه نن د تا سره وعده شوله بابا

ستنه د تحریک وې د باچا خان په تحریک کې
ستا پانګه معنوي مو خزانه شوله بابا

ژبه دې پیدا کړه د پښتون په ګونګه خوله کې
نو ځکه نسیم ستوري ته ډیوه شوله بابا

اسمان د پښتنو کې توره شپه شوله بابا
نسکوره د پښتون د بخت کاسه شوله بابا

د پښتو ژبې پلار

اجمل خټک بابا (رح)

د محمدالله ارین احمدزی لیکنه

د پښتو دا خلانده ستوری په ۱۹۲۵ میلادي کال کې په اکوړه خټک کې زیږیدلی له ماشومتوب څخه د خان عبدالغفار خان له شخصیت څخه متاثر وو په ۱۷ کلنۍ کې یې د هند د پریښودنې د غورځنګ غړي توب ترلاسه کړ چې په همدې وخت کې دی د پېښور د ګورنمنټ سکول زده کوونکی وو خو په همدې وخت کې یې خپلې زده کړې هماسې نیمګړې پریښودلې او د همدې سیاسي غورځنګ غړي توب یې ترلاسه کړ. دا د هغه سیاسي ښکېلتیا به پیل ؤ چې تر پېنځو لسیزو پورې یې فعالیت وکړ او په همدې وخت کې یې د خپل ادبي او زده کړو په پرمختګ کې هم د درد نه ډکې لمحې په زندانونو کې تېرې کړلې که څه هم چې نوموړي د پېښور پوهنتون نه په پارسي کې ماسټري اخیستې. خو هغه په پښتو ادب کې د ځانګړو نوښتونو لاره هم هواره کړې او پښتو ادب یې د انګرېزي ادبیاتو سره وتاړه. او په همدې توګه یې د پښتو ادبیاتو د یوه پرمختلونکي شاعر نوم هم خپل کړ. هغه د خپل ژوند زیاته برخه د زندانونو د ننه تیره کړې ده او د قید وبند په دوران کې یې ډیر زیات تکلیفونه هم زغملي دي خو ولې د قید و بند دغه دور ورته دا ورسوله چې د جیل د تمبو شاته یې نه یوازې بې کچه زره پورې انقلابي شاعري تخلیق کړه بلکې کله چې د جیل څخه رابهر شو نو د جیل متعلق یې د خپلو یادانښتونو یو ضخیم کتاب "دا زه پاګل وم" هم ولیکلو کوم چې پښتو ټولنې افغانستان چاپ کړو او پښتو ډیر زیات خوښ کړ.

زده کړې.

تر اتم ټولګي پورې یې پخپل کلي کې زده کړې وکړې او بیا د پېښور عالی ښوونځي ته ورغي. دا چې اجمل خټک په ځینو سیاسي چاروکې فعال ښکیل وونو په دې تور چې انګریزي ضد فعالیتونه کوي له ښوونځي نه وایستل شو.

خوله پوهې سره مینې دی غلی نه کړاو په شخصي توګه یې زدکړې وکړې او عربي، پښتو او فارسي ادبیات یې ولوستل. انګریزي ژبه یې زده کړه او پوهنتون ته یې د ازموینې په ورکولو پیل وکړ.

خو له ازموینې یې راویست او جیل ته یې ورد ننه کړ. ده په جیل کې هم زدکړه پرې نه ښوده او له هم هغه ځایه یې ازموینې ورکړې ځکه یوازې د ازموینې په ورځ یې اجازه ورکړله چې په ازموینه کې ګډون وکړي او بیرته جېل ته راشي.

له جیل نه وروسته ښاغلی خټک د پېښور پوهنتون ته بریالی شو. بیا یې ونیوا و داخل یې د مچ مشهور جیل ته بوت خو بیا یې هم لوستونه مخکې وړل اوله هم هغه ځایه یې د فلسفې اوارواپوهنې ازموینه ورکړه.

له ۱۹۴۲ نه تر ۱۹۹۴ کال پورې یې سیاسي فعالیت کاوه اوله ستونزو سره هم ډیرمخامخ وو خو په ۱۹۴۷ کال کې پاکستان جوړ شو او د دوی ستونزې د پخوا په پرتله په کمیدو شوې چې وروسته بیا د نشنل عوامي ګوند منشي پاتې شوی دی.

د ښوونکي دنده یې ترسره کړې ده او په پېښور راډیو کې یې هم کار کاوه پروګرامونه به یې لیکل خود ژوند ډیره برخه یې لکینې ته ځانګړې کړې ده. اجمل خټک مشهور شاعر او لیکوال دی. چې په دې لاره کې ډیرې څه لیکلي او ډیرې پنځونې یې کړې دي.

چاپ شوي اثار

تر اوسه یې ۱۳ کتابونه او ۱۸ رسالې چاپ شوي دي.

۱-پښتو ادب کی تاریخ(اردو)
۲ -پښتانهٔ شعراء(پښتو)
۳-ژوند او فن(پښتو)
۴-دغیرت چغه(پښتو)
۵-کچکول(پښتو)
۶-باتور(پښتو)
۷-دا زهٔ پاګل ووم(پښتو)
۸-دوخت چغه(پښتو)
۹-ګلونه تکلونه(پښتو)

۱۰-ګل پرهر(پښتو)
۱۱-سرې غونچې(پښتو)
۱۲-خند وخند(پښتو)
۱۳-عالمي ادب وخوشحال خان خټک(اردو)
۱۴-جلا وطن کی شاعري(اردو)
۱۵-افغان ننګ(پښتو)
۱۶-دژوند چغه(پښتو)
۱۷-قیصه زما دادبی ژوند(پښتو)

د ده د شخصیت، اثارو او... په اړه لیکل شوي اثار

که څېرې د ده په هر اړخیز ژوند خبرې ووشي نو دا ډیر اوږد بحث ته اړتیا لري چې ذلته یوازې په یوه لیکنه کې نه شي خلاصه کیدای ځکه ده د دې ترځنګ چې هرڅه لیکلي پنځولي او کړي یې دي خلکو هم د ده په اړه ډیر څه لیکلي دي چې دلته یې زه یوازې د څو هغو کتابونو نومونه را اخلم کوم چې د ده او یا د ده د ژوند او اثارو په اړه لیکل شوي دي:

۲-غني او اجمل(دافغانستان څخه)
۳-اجمل اؤ پښتو غزل(پروفیسر افضل رضا)
۴-اجمل خټک ژونداؤ فن(مثل خان راهي)
۵-اجمل خټک دژوند په ائینه کې(مثل خان راهي)
۶-حماسه وئیونکی مبارز شاعر(ډاکټر عارف عثمانوف)
۷ -انقلابي او مبارز شاعر(محمد یوسف)
۸ -اجمل خټک دادب جمال اؤ د سیاست جلال(هارون الرشید خټک)

د ښاغلي بابا ژوند او کړنې:

وروسته تر دې چې په ۱۸ کلنۍ کې یې د خان عبد الغفار خان(پاچاخان)د غورځنګ غړي توب ترلاسه کړه ډیرې هڅې او ډیرې دندې یې هم ترسره کړې بابا په ۱۹۴۸، کې د سمندر خان سمندر په خلهٔ پېښور ریډیو کې د مسوده نګار په حیث د کار کولو بلنه ورکړی شوه. ریډیو پاکستان د پاره اجمل صیب ۲۷ ډرامې او فیچرې لیکلي دي چې وخت په وخت نشر شوي دي.

چې وروسته یې د یو ژورنالیست او لیکوال په نوم ډیره پیژند ګلوي پیدا کړه او د دې لارې یې خپل قوم ته ډیر خدمتونه وکړل.

اجمل خټک د خپلو ملګرو سره په ۱۹۳۷ کې د نوښار ادبي جرګه جوړه کړه چې دهغه وخت ډیرتکړه شاعران اولیکوالان پکې راټول شول بیا یې د خپلو ملګرو سره په اکوړه خټک کې د پښتو بزم ادب جوړ کړ. په ۱۹۵۱ کال کې د کاکاجي صنوبر حسین سره د اولسي ادبي جرګې غړی شو. چې د غې جرګې د پښتو ادب په غوړیدنه او وده کې تر بلې هرې جرګې زیات کار کړی دی.

په کال ۱۹۴۹، کې یې د عدل په نوم دیوې مجلې دا ایډیټر په توګه دنده تر سره کړه چې تر اوږدې مودې یې په عدل رساله کې په مختلفو موضوعاتو خپل قلم وخوځولو او دغه مجله یې د کامیابی بام ته ورسوله.

په کال ۱۹۵۲، کې د انجام مجلې ایډیټر شو او د دغلته نه یې خپلې ژورنالیستیکي هڅې مخ په وړاندې بوتللې.

همدغه شان په کال ۱۹۷۴، کې د بانګ حرم ایډیټر وټاکل شو او په دغه اخبار کې یې د اداریه نویس، خبریال او کالم نګار په توګه خدمات ترسره کړل.

په بانګ حرم کې به ښاغلي خټک صیب د "کچکول" ترعنوان لاندې د "ملنګ" په فرضي نامه یو کالم لیکلو چې نن ځلورلسیزې وروستو هم د دغه کالم زړهٔ پورې او شګفته انداز ه د خلقو د ذهنونو څخه نهٔ دی وتلی.

همدغه شان د شهباز اخبار او پښتون مجلې له لارې هم ښاغلي خټک صیب داسې قیمتي او شاهکار لیکونه کړي دي چې تر پیړیو پیړیو به یاد ساتلی شي.

اجمل خټک، د یو شاعر، ژورنالست او سیاستمدار نه علاوه د سپورتي سرګرمیو سره هم منسلک پاتې شوی دی، او د خپلې ځوانۍ په دور کې د فټ بال او والي بال یو ښهٔ لوبغاړی ؤ او سپورټس سره د مینې له امله یې نن هم په اکوړي کې خپلې حجرې ته مخامخ یو لوبې میدان اولسي لوبو ته وقف کړي دي.

د ښاغلي اجمل خټک شاعري په بنیادي توګه انقلابي او دژوند شاعري ده.

اجمل خټک ۱۹۷۳، کې د پاکستان څخه افغانستان ته لاړ چې اتلس کاله یې دغلته خپل ژوند تیر کړ او د حالاتو په له سمون څخه وروسته بیرته پاکستان ته راغی.

ښاغلي بابا د ژوند ۱۱ پسرلي د جیلونو د تورو تمبو شاته تیر کړي دي خو ولې دغه سیاسي، ادبي او صحافي مبارز د دومره سختیو سره سره بیا هم خپل خوله پټه نکړه او تل یې د خپل قوم لپاره خپل غږ پورته کړ او د ډیرو تر غوږنو یې خپل غږ ور ورساوو.

اولسي ادبي جرګه چې د پښتو ادب د ودې د پاره د تاریخ یو اهم فورم شمیرل کیږي، په دغه جرګه کې هم بابا یو ځلنده کردار ترسره کړی دی،

دا هغه ادبي تنظیم ؤ چې په لسګونه کلونه یې د پښتو ژبې د روزنې او پالنې د پاره هلې ځلې کړي دي او نن چې په پښتو ادب کې د دوست محمد خان

کامل، قلندر مومند، امیر حمزه خان شینواري، همیش خلیل، مهدي شاه باچا، لطیف وهمي غوندې درنې علمي څېرې مونږ ورانده کړې دي دا ټول داولسي ادبي جرگې برکت، کمال او پیداوار دی.

ددغو ټولو شخصیاتو تخلیقي او تنقیدي شعور اولسي ادبي جرگې دفورم څخه خلا موندلې ده.

اجمل ختک په بنستیزه توگه هغه ترقي خوښی شاعر دی چې کلام یې دشعریت په اوچت مقام ولاړ دی او دفکري ارزښتونو ستنې یې پیاوړې دي.

دپښتون قام دپاره په زیاتیو قربانیو یې لراو بر پښتانه د ده سره ځانگړې مینه لري او په خاص توگه ددوارو خواوو ادبي حلقې خو ورسره دومره مینه کوي چې وخت په وخت یې دمختلفو ادبي تنظیمونو، جرگو او ټولنو لخوا د بابا صیب په درناوي کې لوې لوې مشاعرې او سیمینارونه جوړ کړي دي او دادبي تنظیمونو لخوا ډیر میډالونه او ستاینلیکونه ورکول شوي دي.

ښاغلي ختک صیب چې دسیاسي مبارزې په لاره کې دخپل ژوند زیاته برخه پټ پناه، دجیلونو شاته، په نظربندی او جلاوطنی کې تیره کړې ده خو ولې ددې باوجود هم چې ښاغلي ختک صیب دپښتو ژبې اؤ ادب په وده کې څومره کردار لوبولی دی نو هغه ددې عظیم شخصیت په لوړ عزم او اراده دلالت کوي.

ښاغلي ختک صیب دپښتو ادب جولی ته خپل زیات تخلیقات ورپیرزو کړي دي.

د بابا مړینه:

خان مې په درکې کړدرته خاورې په خق خق خاندې ژړامې نه اورې یوه ورځ به واورې چې ختک ومړ که ناورې ناورې داخوبه اورې وروسته تر دې چې بابا د دې ژبې د ویونکو لپاره ډیرې هڅې وکړې خو په پای کې بیا هم مرگي اجازه ورنکړه ترڅو تر ډیره د دې قوم او ژبې پالنه وکړي او تل هرڅوک پرې حساب وکړي چې مونږ هم بابا لرو.

ښاغلی بابا د ورپیښې ناروغي له امله دیکشنبی په ورځ د ۲۰۱۰ ع کال د فبرورۍ د میاشتی په ۷ مه نیټه د ۸۵ ؤ کالو په عمر دا وړدې ناروغی له امله په حق ورسید. روح د ښاده وي پاتې شونکو او کورنی او ټولو پښتنو ته د ده د مړینې له امله د صبر جمیل غوښتنه کوو او خدای بخښلې بابا ته د جنت فردوس غوښتنه کوو.

روح دې ښاد وي

بې له تا نشي کېدی، نشي کېدی

داکټر عالم یوسفزی

حالات خو ستا د خولې خبرې غواړي
ژوند اتهونه او سندرې غواړي
زما پاگل، پاگل باغي پښتونه
وخت رانه ستا په شان تکړې غواړي
اوس خو یواځې په یو یو نه کېږي
سرونه ښکرې او لښکرې غواړي
د مرورورو باباگانو اروا
د اشنغر دروازې لرې غواړي
دا تور کارغان زما نه بیا وشړه
ستا پښتونخوا سپینې کونترې غواړي

لالیه مه مرورېږه کنه
بې له تا نشي کېدی، نشي کېدی
په خاورو مه داسې پټېږه کنه
بې له تا نشي کېدی، نشي کېدی

صنمه ما په زړه داغلی یې ته
صنمه ما داسې بابللی یې ته
صنم چې ما دی گل پرهر نه لیدو
صنمه ما به نه منلی یې ته
خو... اوس پخپله په ځان سوال کومه
چې ما کړلی اخر ولې یې ته
ما له دې هم کړه ژبه وچه وچه
اوس چې د مرگ په چیتا غلی یې ته
مړو باباگانوو سره مینه کوم
څکه خو وایم چې ښاغلی یې ته

زما نه مه داسې هېرېږه کنه
بې له تا نشي کېدی، نشي کېدی
اوس خو مې سترگو کې غړېږه کنه
بې له تا نشي کېدی، نشي کېدی

او... داسې کېږې مونږه مړي ژاړو
د محبت د منزل سترې ژاړو

خرو قبرونو له گلونه وړو تل
او بیا په ساندو کې وگړي ژاړو
د خندا شنې شونډې مو وشرمېږي
څه نیمه خوا او څه نیمگړې ژاړو
څومره بې وخته محبت کوو چې
غندلي نه ژاړو او زړېري ژاړو
زمونږه رسم عجیبه غوندې دی
په کفنونو کې پیاوړې ژاړو
په موږه اوس مه حېرانېږه کنه
بې له تا نشي کېدی، نشي کېدی
مه کوه مه داسې چپ کېږه کنه
بې له تا نشي کېدی، نشي کېدی

زه لوگی کېږم لمبه کېږمه نه
چې وغورزېږمه پاڅېږمه نه
د غېرت چغه دې په کار ده راله
زه یخ نیولی یم، تودېږمه نه
د پښتونوالې وظیفه دې راکړه
مقابله ده چې یرېږمه نه
په ننگ ناموس باندې مې دا څه وشو
ستا په قسم هم چې ودرېږمه نه
بیا به پېغور درته په گور کې کوي
غم دې پښتون دی، اوده کېږمه نه

زما نه اوس مه اوده کېږه کنه
بې له تا نشي کېدی، نشي کېدی
کینه جرگه کوو، گړېږه کنه
بې له تا نشي کېدی، نشي کېدی

بابا راپاڅه یو پېغور راکه
خبر دی لمبه مې که لړ اور راکه
خدایه یو بل اجمل ختک غواړمه
یو بل خوشال په آسپه سور راکه
د سوات نه غلی پېښور ته راغلم
شونډې مې پرانېزه یو شور راکه
ما تاته ستا هغه کچکول نیولی
ما له زما د مینې پور راکه
داسې بې غږه بې آوازه مه ځه
ماله په غېږه کې لږ زور راکه

مانه خو اوس مه خپه کېږه کنه
بې له تا نشي کېدی، نشي کېدی

د پښتو جنگ دی مه ستنېږه کنه
بې له تا نشي کېدی، نشي کېدی.

د باچاخان بابا د ۲۲ تلین او خان عبدالولی خان بابا د ۲ تلین په یاد

پښتانه او عدم تشدد

لیکوونکی: علي خان محسود

د عدم تشدد ساده تعریف یانې په عام تکیو کې هغه عمل ته وایي، چې د ژوند ټولې ربړې او ستونزې د زور ظلم او طاقت په لار نه حل کوي. "یانې عدم تشدد منفي تشدد" بلکې ټولې ربړې د منطق، روغې او جرگې مرکې صلاح مشورې له لارې سمولو عمل ته وایي.

ویل او کول دواړه باید د تشدد نه خلاص وي. عدم تشدد ډېر گران کار او عمل دی، تشدد ډېر اسان دی. د تشدد نتیجې ترخې او ناتللې وي، تشدد نه کرکه، نفرت، ډار، وېره، بې قراري او تیاره توکېږي، تشدد د ژوند ټول روښت هغه که ملي وي او که د یوه وگړي، شل کوي. تشدد نه د ټولنې ټول رنځونه زېږي.

بلې خوا ته د عدم تشدد نه مینه، ورورولي، روغ سوچ او فکر ملي او ټولنیز ژوند کې رنا خوروي. د انسان د لاسه انسان او نورو ژوندو سورو ته د خېر ښېگړې لارې پرانېزي. عدم تشدد د انسانانو سرونه او زړونه گټي.

تشدد بدل او انتقام ته لار سموي، عدم تشدد کې انتقام او بدل نشته، نو ځکه تشدد اسان او عدم تشدد گران عمل دی. ډېر خلک دغه فکر لري، چې گڼې عدم تشدد د ډارن انسان کار دی، چې د خپل بدل همت نه لري.

په جوته هم دغې ښکاري، مگر که په نتیجو یې ژور غور وشي، نو عدم تشدد د ډارن کس یا قوم کار نه دی، بلکې د پیاوړي انسان کار دی. عدم تشدد دوه اصلونه لري، یو سیاسي لکه گاندهي جي لار او بل د رغونې عمل یانې ملي او شخصي اصلاحي لار لکه د لوی بابا باچا خان. هم ددې فرق نتېجه وه، چې گاندهي جي عدم تشدد د پرنگي خلاف په سیاسي ډگر کې استعمال کړو. باچا خان د پښتون ملت د ژوند نه تشدد ختمولو لپاره نتیجې یې څرگندې دي، چې گاندهي جي د سیاسي تشدد ښکار شو او باچا خان تشدد پسند قوم په مېنځ کې تر اخیره پورې د تشدد ښکار نشو. دا ځکه چې باچا خان عدم تشدد د ټولنې د اصلاح لپاره او گاندهي جي د سیاسي موخو

لپاره، ډېر خلک دغې توپير ته پام نه کوي.

عدم تشدد يو داسې عمل دی، چې انسان ددې عمل په ذريعه بل انسان ته ماتې ورکوي. په دې ماتې کې وينه نه تويېږي، بلکې تشدد پسند انسان پخپل عمل باندې پښېمانتيا ته اړ کېږي.

تشدد پسند انسان په حقيقت کې پياوړی نه وي، بلکې د کمزوري کريکټر انسان وي. د اوږدې هلې ځلې او پرله پسې عمل جوګه نه وي، زر او سمدستي نتيجه غواړي. هم دغه وجه ده، چې د تشدد لنډه لار ونيسي، تشدد وکړي، سوچ وروسته په کوي.

وروسته د جوابي تشدد نه د ژغورنې په تکل کې شي، چې ددې سره دده ژوند دوزخي شي. نفساتي ياني روحي بيمار شي، شکي او وهمي شي، په هر چا يې شک کېږي، چې دده دښمن دی. هم ددې په وجه د روغ سوچ او فکر نه بې برخې شي، هر وخت د بدل او يا د بدل نه بچ کولو په تکل کې وي.

همدغه وجه ده، چې ډيکټاتوران د هېواد واګې د تشدد د لنډې لارې نه ترلاسه کړي بيا د خپلې واکمنۍ د ساتلو لپاره تشدد پيل کړي، چې په اخير کې پخپله د کرکې، نفرت او جوابي تشدد ښکار شي. دغه ډيکټاتوران په حقيقت کې پياوړي خلک نه دي، دوی شکي مزاجه ظالمان، بې رحمه او ډارن خلک دي.

ډېر خلک په دې اند دي، چې عدم تشدد هله بريالی دی، چې مخالف لوری دومره رسېدلی وي، چې د عدم تشدد په اهميت او قيمت وپوهېږي. د تمدن هغې پوړۍ ته رسېدلی وي، چې عدم تشدد په کمزوري شمار نه کړي، بلکې د يوه سالم کريکټر په تله يې وتلي. ټولو پيغمبرانو خپل دين او فکر د عدم تشدد له لارې خورولو ياني واعظ، نصيحت، تلقين، د انسانيت او ورورولۍ او دغسې نور.... دا ځکه چې دوی ټولنه اصلاح کوله، اصلاح په تشدد نشي، بلکې په عدم تشدد کېږي.

د خدای رسول حضرت محمد صلی الله عليه وسلم د جنګ له لارې اسلام نه دی خور کړی، بلکې د لوی اخلاقي قوت په زور يې مخالفين په دې قانع کړي ول، چې دی د جاه او جلال لپاره نه، بلکې د انسان نه د اصلي انسان جوړولو په تکل کې دی. ده هله مقابله کړې ده، چې مقابلې ته مجبور شوی دی. دا ځکه چې حضور عربي او انساني ټولنه رغوله، دوی ته درک و چې تشدد نه تشدد زېږي. نفرت، کرکه او ډار خوروي. ده دغه ثابت کول غوښتل، چې دده دين او نظام د عدل او انصاف پر بنسټ ولاړ دی، ياني تلونکی نظام د ظلم ملګری او راتلونکی نظام د ظلم مخالف دی.

په بله مانا تلونکی نظام عذاب او راتلونکی نظام (دين) رحمت دی. حضور په عمل کې ثابته کړه. هم دغه وجه وه

چې اسلام ډېر زر خور شو. که چېرې حضور هم تشدد، چور چپاول پيل کړی وای، نو هېڅوک به دې ظالم سيستم منلو ته چمتو نه و. هم دغه وجه ده، چې اسلام کې په صبر او زغم باندې ډېر زور اچول شوی دی، تاکيد په شوی دی، صبر او زغم د عدم تشدد بنسټي ستنې دي.

باچا خان د عدم تشدد د فلسفې لاندې داسې افغان روزه، چې ګټه کولی هم شي او د تيار خورو نه د ساتلو جوګه هم وي. باچا خان ته پته وه، چې افغان ملت د ګټې مېړنی دی، مګر د تشدد په وجه يې دساتلو نه دی. دده په ګټه بيا نور تيارخواره قومونه او ولسونه مزې کوي. دده بچې وړې بې علمه پاتې شي، دغه نن هم موږ افغانستان کې وينو، چې پښتون ملت د روسيانو خلاف وجنګېده، مګر نن مزې نور څوک کوي. دا ځکه چې اقليت منظم او اکثريت غېر منظم دی.

باچا خان په دې پوه و، چې پښتون په زور جنت ته درسره نه ځي، مګر په مينه محبت او عزت په لار دوزخ ته هم ځي. چونکه پښتون تشدد درلوده. د تشدد لاره په تشدد نيول نور جوابي تشدد ته لار سمول و. چونکه باچا خان ټولنه او ملت رغول هم دغه وجه وه، چې دغه صرف د عدم تشدد له لارې ممکن و. باچا خان اصلاحي انسان و، اصلاحي کارونه په زور نه کېږي، د قوم اصلاح د جرګو، مرکو او د مشورو په لار کېږي. مينه، محبت، اخلاص،

ښه نيت او جذبه خدمت پکار دی. ټول عمر باچا خان د ربړې حل د عدم تشدد له لارې لټولی دی. داسې کارونو لپاره سړه سينه، لويه ساه، صبر او زغم پکار دی او باچا خان دغه ټول درلودل.

اوس دې ته کتل پکار دي، چې د پښتون په ژوند او ټولنه کې تشدد ولې غالب دی؟ آيا زموږ په وجود او خټه کې داسې څه اضافي شی شته، چې تشدد ته مو هڅوي او که زموږ جغرافيايي پروتوالی داسې دی، چې ګذرګاه ده او زموږ په قومي کريکټر او ناسته پاسته او سيکالوجي باندې اثر انداز شوی دی؟.

زما په خيال موږ هم دغسې انسانان يو، لکه دا نور. موږ هم غواړو چې ښه کور و کالي ولرو، بچې مو ماړه او تعليم يافته وي. هېڅ يو پښتون خپل کور او وطن، کلی قصداً ميرات کول نه غواړي، مګر بيا هم دغسې کېږي، دا ولې؟ دغه ډېر علمي او ستغ سوال دی، ځواب يې هم دومره اسانه نه دی. راځئ چې د شخصي تشدد او ملي تشدد "ولې" په ګډه ولټوو.

۱ _ زما په اند زموږ خاوره د معلوم انساني تاريخ نه د وړيو تړيو او نيم وحشي قومونو او ولسونو او لشکرو هند ته د تګ ګذرګاه پاتې شوې ده. هغه درې چې د هند د دروازو په نوم يادېږي، زموږ د خاورې لويې پښتونخوا په مېنځ کې پرتې دي لکه دره خيبر، کرم، ګومل او دره بولان. دغسې نورې... هند ته د تګ په

وخت او يا د هند د دفاع په خاطر په دغو درو کې بې حسابه وينه تويه شوې ده، چې اول ښکار يې موږ وو او يو. که څوک تاريخ ولولي، نو دغه انساني چپې هر ۵۰۰ کاله پس زموږ په خاوره راغلې دي. دوی داسې بربادي او تباهي راوستې ده، چې له هرې چپې او زلزلې سره يې موږه د تمدن د مدار نه بېرته غورځولي يو.

هم دغه وجه ده چې زموږ په خاوره ډول ډول مذهبونو او تمدنونو نښې نښانې پاتې دي. څوک ورته د تمدنونو د يوځای کولو ديګ وايي. څوک ورته Cross Roads of Civilisations وايي. همدلته حضرت ازرتش بلخي زېږېدلی دی، همدلته د بدهمت د عدم تشدد مذهب پښتونخوا کې بالغ شوی او خور شوی دی.

لاندې اوباندې پښتونخواه يې مشاهده ده، چې تاريخ کې ورته ګندهاري تمدن يا په بله مانا کوشاني دور ورته وايي. کوشانيان د بدهمت منونکي ول. دغه کولتور ځکه غټ شوی و، چې تقريباً ۶۶۰۰ کاله د امن او سولې فضا وه. يو چينايي بدهايي عالم چې پر ۶۳۰ کال پښتونخوا زيارت يې کړی و، دا ځکه چې پښتونخوا د بدهايانو لپاره داسې مقدسه وه لکه څرنګه چې عربستان دمسلمانانو لپاره ده. دوی خپلې سفرنامو کې د بلخ نه تر ټيکسلا پورې يوه سمسوره، پرامنه، مالداره پښتونخوا ليکلې ده، مګر د دوی د

زيارت نه څو کاله پس هغه بدبختي بيا رانازله شوه.

د شمال غرب له خوا نيم وحشي ولس رابښکاره شو، چې تاريخ کې ورته "هن" وايي. سمسوره پښتونخوا يې له خاورو سره داسې سمه کړه، چې تر نن ورځې پورې زموږ هغه مدني معراج په نسب شو.

د هن نه وروسته مسلمان عرب او ترک راغلل، دوی هم د ګندهاي تهذيب ويخ وېستو. چونکه اسلام ضد بت و، نو ځکه دوی هر څه مات رامات کړل، چې اخري زړه پرې طالبانو د ۲۰۰۱ کال په مارچ کې سوړ کړ.

زموږ خاورې ته چې کله هم موقع په لاس ورغلې ده، د تمدن په لور يې کوچ کړی دی. عدم تشدد زموږ د خاورې پيداوار دی، مګر زموږ خاوره جيوپوليټيکلي دومره اهميت لري، چې هر وخت د لويو قدرتونو د پهلوانۍ په ډګر اوښتې ده.

پښتون ملت حالاتِ جنګ دی، د هندي مغولو چې ګورګاني هم ورته وايي، د ايراني صفاوي واکداران، بيا پرنګيانو او زاري روسيانو ورپسې شوروي او مغرب ترمېنځ يا کميونزم او کيپټلېزم د ګرمو اوبو او نن سبا امريکه يورپ ناټو د ګيس تيل په سر وينه تويوي. نن يې د انرجۍ په سر زموږه نه د بزکشی سخی جوړ کړی دی، القاعده او طالب پرې له پاسه دي او جناب کرزی صاحب د غوه د کربوړي په شان يوه

سترګه يې امريکې ته او بله يې شمالي اتحاد ياني سقاويانو ته نيولې ده. د شکسپير په ژبه د To be or not to be په مېنځ کې ګير دی.

زما په اند بله وجه يې زموږ اقتصادي، تعليمي وروسته پاتې والی دی. زموږه اقتصاد اويا برخه د څارويو او زراعت پورې تړلې ده. زموږ ټولې جګړې او تشدد د ځمکې په سر وي او يا د ځمکې په سر. دغه تشدد د يوې قبيلې له بلې سره، د يوه وګړي له بل سره. موږ د جديد تجارت او تعليم نه تر خپله وسه ډډه کړې ده. هغه پښتون چې هند او يا پښتونخوا کې ښاري ژوند ته مجبور شوی دی، هغه اول نسل کې پنډي توب، چوکيداري کړې ده او دويم درېيم نسل کې يې کسب تعليم او تجارت ته مخه کړې ده، مګر په درېيم نسل کې اصلي پښتون نه دی پاتې.

کابل کې به (ما افغان هستم) ځني جوړ و او په هند کې به ترې (مي پټهان هو). همدغه وجه ده، چې باچا خان د تعليم، کسب او تجارت اړخ ته اړولو هلې ځلې کړي دي. ده ورته مدرسې جوړې کړې او پخپله يې کسب زده کړو. دا ځکه چې بې کسبه او بې هنره قوم کله هم ترقي نشي کولای. د تجارت لپاره يې د ګوړې منډيې خلاصه کړه، تلې ته يې لاس کړو، چې د پښتون د سر نه دا غرور وباسي، چې تجارت د هندوانو کار دی.

باچا خان ته د خپل وخت پښتنو خانانو

او ملکانو بدرد ويل پيل کړل، چې دی موږه شرموي. باچا خان پښتنو ته ويل، چې پرنګی ځکه نن په نړۍ سور دی، چې تاجر، کسب ګر او تعليم يافته دی، نو موږ ته هم پکار دي چې د ګټې وټې نورې لارې ولټوو، ترڅو به د ځمکې او ځمکې په سر جنګونه کوو؟. خپل پښتون ورور سره تشدد کول ورته غېرت ښکاري.

دغه د باچا خان برکت، همت او خواري وه، چې کوزه پښتونخوا کې ورو ورو تعليم، تجارت او هنر ته مخه شوه. باچا خان په دې رسېدلی و، چې د پښتون ملت داخلي تشدد مخه هله نيولی شي، چې دی تعليم يافته، پوه، د کسب خاوند او له تجارت سره اشنا شي. بې روزګاري تشدد ته لار جوړوي. په روزګار قوم يا سړی نيولی وي او بوخت وي. پښتانه به په کال کې صرف د فصل په وخت او د رمو په وخت په روزګار و، نور کال به پيتاوي ته ناست و. په معمولي معمولي خبرو به يې جګړې کولې. باچا خان ددې حالاتو بدلولو کوشش کولو.

لکه مخکې چې ما وويل، زموږ جغرافيايي موقعيت داسې دی، چې د لويو طاقتونو د سيالۍ په ډګر د خپل زمان سره اوښتي دی. لرې به نه ځو، زموږ هېواد د صفاوي ايراني سلطنت او هندي مغولي سلطنت تر مېنځ وېشلی و. د دوی ټوله پهلواني زموږ په خاوره وه، نو جوته خبره ده چې موږ د دوی د پهلوانۍ ښکار

وو. هغه وخت پښتونخواه په شمال او جنوب باندې تقسیم وه، پېښور، کابل او تر مزاره د مغولو سره وه. کندهار، هرات د صفاویانو سره، مګر ټوله مرګ ژوبله د کندهار پښتنو ته رسېدله. هم دغه وجه وه، چې کندهار به کله له مغولو او کله له سفاویانو سره و، چې په سیاسي ژبهٔ کې ورته Zakn Appel وایي. هم دغه وجه وه، چې کندهاري او هراتي پښتانه راویښ شول، د میرویس نیکه په مشرۍ یې صفاویان وتکول او بیا وروسته د لوی بابا احمد شاه په برکت مغول او ایرانیان دواړه وتکول شول، د جدید ښسټ یې کېښود او تشدد و جنګ جګړې د پښتونخوا نه هند او ایران ته منتقلې شوې.

څه چې وخت لوی بابا احمد شاه ۱۷۷۳ کې سر په کفن کړو، میرویس نیکه او احمد شاه بابا افغان ملت د مغولي او صفاري د غلامۍ او مریتوب نه خلاص کړی و. دوی خپل دولت افغانستان پوره ټینګ کړی نه و، چې یو ځل بیا زموږ خاوره د دوو لویو قوتونو د پهلوانۍ د ډګر په بدلېدو اړخ ته روانه شوه. چونکه یورپیان یانې پرنګیان د هند په تاریخ کې اولنی قوم دی، چې دوی هند دسمندر له لارې ونیولوو هند چې د سرو زرو د مرغۍ په نوم یې شهرت لاره، همېشه لپاره د شمال غرب د پښتونخوا له اړخه اشغال شوی او قبضه شوی و. اول کابل، بیا پېښور، ورپسې پنجاب، لاهور، ډهلي او بنګال. پرنګیان یواځې ملت و، چې دوی اپوټا کار وکړو، دوی اول بنګال بیا ډهلي، بیا لاهور او پېښور او ورپسې د کابل هڅې، چې پرنګی موږ ته رارسېدو سل کاله یې هند لوټ کړی و. پرنګي د مړې خېټې غښتلی سیاسي اقتصادي ټیکنالوجي قوت سره راغی. پر ۱۷۵۷ یې بنګال نیولی و، په ۱۸۴۹ کې یې د لاندې پښتونخوا مرکز پېښور ونیولو. دپاسه زاري سلطنت یانې روسیان امو سین اړخ ته راپه دنګونه وو. د احمد شاه بابا د وفات نه پس نالایقه سردارانو د داخلي تشدد ښکار شوی و. پرنګیانو او روسیانو د مقابلې لپاره نه پلان و او نه عقل. سرداران د یو بل نه د ځرمنو او سترګو اېستلو په لوبه کې بوخت ول. چونکه پرنګي د هند په فوجي او سیاسي تاریخ پوه ول، چې د هند دفاع شمال غرب کې ده، نو ځکه دوی قدم په قدم راغلل. د هند دروازې یې ټولې په قبضه کې واخیستې. افغانان یې په کور دننه په جنګ سره اچولي ول. اخیر یې دومره کمزوري کړل، چې پر ۱۸۹۳ کې تش په نوم امیر نیم افغانستان ور وسپارلو. د ډیورنډ کرښه تېره شوه، د زاري روسیانو او پرنګیانو د پهلوانۍ ډګر پښتونخوا شوه.

چې څه وخت پر ۱۹۴۷ کال پرنګیان لاړل، بیا د امریکې او سوویټ یونین ترمنځ راګیره شوه. د ثور د کودتا نه تر د شورویانو تر وتو پورې افغاني خاوره د کفر

او اسلام تر نوم لاندې داسې تباه او برباده شوه، چې بحث ته څه ضرورت نشته. موږ او تاسو چې دا نن دلته ناست یو، ژوندی ثبوت دی، چې څه پاتې وو هغه د اسلام ټهیکیدارانو خپل منځي بزکشۍ او تشدد کې لړه کړو.

نن لاندې باندې پښتونخوا د اسلام ټهیکدارنو اخیستې ده، Nato او امریکې ته لاندې وتې دي، تاجک او پنجابیان ډالر راټولوي، موږ وینه ورکوو. سبا چې ارام شي، دغه د اسلام ټهیکدار پښتون به بیا په کابل او کراچۍ کې د پنجابي او تاجک چوکیدار وي، ماشومان به یې مشغولوي، تر ژبې لاندې به یې نسوار اچولي وي، وایي به چې جهاد مې وکړو.

دی به ځکه چوکیدار وي، چې ده به جهاد کړی وي، د جهاد نه پس به دی بې علمه او بې کسبه وي. تاجک او پنجابی به ډاکټر، انجنیر او ایډوکېټ وي، ترڅو پورې موږ تشدد ته شا کړې نه وي، منظم شوي نه یو، پښتون ملت به خوار او زار وي. هم دغه وجه ده چې لوی بابا د عدم تشدد نسخه د پښتون سیاسي او اقتصادي وجود د رغولو لپاره خوښه کړې وه.

په دې ایټمي دور کې عدم تشدد نه صرف د پښتنو لپاره، بلکې ټولې نړۍ لپاره یواځینۍ لاره پاتې ده. که ایټمي تشدد وشو، نو انساني نسل په مکمله توګه د ورکېدو سره مخامخ دی، نو ځکه ورځ په ورځ د لوی بابا د عدم تشدد لاره اهمیت پیدا کوي. عالمان د باچا خان ژوند باندې څېړنې کوي، چې دغه څرنګه انسان و، چې تشدد پسند قوم کې د عدم تشدد تبلیغ کولو؟.

که چېرې په دې دور کې په تشدد ربړې حل کېدای شوې، نور پکار وه چې افغانستان نه د ګلونو باغ جوړ وی. چونکه موږه تقسیم یو، نو ځکه یو قوت په پېښور کې ناست دی، په کابل کې ورانی کوي. بل قوت په کابل کې ناست دی، پېښور کې ورانی کوي. ورانی او تباه دواړو غاړو ته زه‌وږ دی، زما په اند ترڅو پورې کابل او پېښور په یو هېواد کې نه وي سنبال شوي، دغه تشدد به روان وي. دا ځکه چې پښتون ملت باوجود اکثریت د خپل تشدد پسند کریکټر او غېر منظم توب په وجه خپل ملک کې بې واکه دی. د اقلیتونو د خندا دی، ټوکې او مسخرې پرې کوي. پینځه تاجک په کابل کې برېرای کوي، لاندې پښتنو باندې پنجابیان سواره دي. تر دې حده چې د صوبې نوم هم نه لري، ترڅو پورې چې پښتون ملت منظم نشي او د عدم تشدد پر لار روان نشي، ټول عمر به مو خلک د ښکاري سپو په څېر کله د یوه مقصد لپاره او کله د بل لپاره جنګوي.

پرون کمېونیسټ پښتون ټول جهان کې کمیونېزم خورولو، خپل منځي تشدد په وجه چې څه پاتې ول، خپل استاد داسې وټکول، چې استاد بې وقوف هم میرات شو.

د ستورو کاروان

غزل

عرفان الله کوټوال

لکه په مات وزر پنجره کې یوه بنده مرغۍ
چې د ښکاري نه شي راخلاصه په لوی ټنډه مرغۍ

یو ځله بیا په ګوډه، ګوډه د سحرا په لورې
ځي په شا ګورې مخکې لوېږي له ګړنګه مرغۍ

ملګرو دغسې زما د ژوند قیصه هم واورئ
زه د یو داسې سیلۍ مرغۍ یمه یوه رنګه مرغۍ

له دامه خلاصه خو وزرې پښې مې ماتې شولې
ځکه پر ځمکه شپه کوم د چینار دنګه مرغۍ

زخمي، زخمي مرغۍ د بند له پنجرې ووتمه
بس په دا نیم ژوند له صیاده بیا هم تنګه مرغۍ

کوټواله شکر دی په دې هم شکر خدایه شکر
چې لا ژوندۍ یمه په خپلو وینو رنګه مرغۍ

***

غزل

سمیع الله خاکسار

یاره څهٔ بې وخته دې جدا کړمه
زه دې په غمونو مبتلا کړمه

ځای په ځای ټکرې خورم غور ځېږمه
روغ دې په ټول کلي کې رسوا کړمه

توره شپه کې خوب راځنې واخلې ته
ټوله شپه له تا پسې ژړا کړمه

تا پشانه بل ښکلی خو نه وینم
نوره به له چا سره خندا کړمه

ننګ، غېرت خو ټول خاکساره پاتې شو
نوره له ژوندون سره جفا کړمه

***

غزل

اصف میاخېل

نور راتنګ شوی یم له یاره چېرته لرې ځمه
نوره مې ورکه کړله لاره چېرته لرې ځمه
اوس د ګودر په رنګینۍ کې څه راپاتې نه دي
کډه کوم له دې چناره چېرته لرې ځمه
توري ګورګورې د خزان په څپو ورژېدې
خو ته راځې که نه بهاره چېرته لرې ځمه
زما د زړه وینو ته نوې حېلې مه لټوه
بس نور مې وبښه باداره! چېرته لرې ځمه
زما د سیمې هره خوا وبا نیولې
نور به وځم له دغه ښاره چېرته لرې ځمه
په امیدونو مې ډېوې د محبت بلې کړې
نور خو دې پوخ کړم انتظاره چېرته لرې ځمه
زما سوګند دی چې میاخېله بېرته کله راځم
د یار د دوه سترګو لپاره چېرته لرې ځمه

***

غزل

محمد ابراهیم حقمل ساپی

نور دې ښاېست ته ټینګېدلای نشم
دا قدرداني سترګې مه توره
چې فیصله کوې دا ستا په خوښه
دا ظالماني سترګې مه توروه
خون دې د ډېرو لېونو واخیسته
دا قاتلاني سترګې مه توروه
په یوه ورځ کې درې څلور جنازې
تا کړې رواني سترګې مه توره
پېغلې چې ستا مقابلې ته راتلې
شوې پښېماني سترګې مه توروه
زموږ د کلي دا ساده جونګړې
تا کړې وداني سترګې مه توروه
زما د حقمل ساپي منه خبره
نورې دا ځواني سترګې مه توروه.

غزل

رحیم الله شادان

چې مې دا ښکلی اشنا څه وخت له نظره وځي
یو توپاني شان اسوېلی مې له ځیګره وځي
د لمبې جوړه ده کتل کړي په خمارو سترګو
دې تماشې ته زما سم عقل له سره وځي
یو خو دا ښکلي دي چې زړه یې په چا نه دردېږي
کنه رنې اوبه له څومره وچ کمره وځي
د غرب پیښني عامې شوي دي شمله څه کوي
چا خپله کړې درېشي، څوک له څادره وځي
ساده پښتون دی د اغیار دسیسه نه پېژني
ځکه د فکر جنازې د لر او بر وځي
ستا د شادان په زړه خو لګي د سندرو په شان
چې ستا د شونډو له کتابه څه خبره وځي

***

غزل

ا. یر محمد دریځ

چې غلېمانو مې وطن په کومه لار ونیوه
زامن راپاڅېدل لاسونه یې د پلار ونیوه

موږ او هغوی چې به لا هو بل کوزارونه کول
زه یې زخمي کړمه او ستو رانه اغیار ونیوه
سرې سلګۍ د ماشومانو اورېدې مې پکې
چې غمازانو مې د ګل غوندې ننګرهار ونیوه
ما خو د هرې بلا مخکې مقاومت کړی دی
دغه بې بغه بې حیا څنګ ګوزار ونیوه
وطن پروشو به ویل چې دا لعلونه راوړي
د خپله لاسه یې وطن په لوی ښامار ونیوه
چې بلبلانو پکې شور ترس خوشن کاوه
تورو کارغانو مې هغه چمن ګلزار ونیوه

دریځه تا خو به ویل چې مخکې کېږم ترینه
دغه بې مخه بلا هر ګودر کې لار ونیوه

غزل

فتح الله حسرت صادق

درته زاري کوم ښایسته جانانه
دا تمنا مې کړه پوره جانانه
ماته د سرو شونډو شراب راکړه
که هر اندام راله نشه جانانه
زما د سترګو سره سترګې یو کړه
ورکه خیالونو کې مې شپه جانانه
څومره ښایسته یې څومره ښکلې ښکارې
د خلکو زړونه کړې چپه جانانه
ستا ښکلی حسن زه د هوښه ویستم
یاد کې دې ساتم همېشه جانانه
لږ ترحم د مینې وکړه په ما
که نه نو بیا به شم لمبه جانانه
حسرت حېران یمه په دې خبره
ولې دې مینې کړم زره جانانه

***

غزل

لایق سید لېوال

ارمان رانه ورک شوی دی درمان رانه ورک شوی
چې ما ورسره مینه کړه جانان رانه ورک شوی
په ویښه پسې ګرځم په خوبونو کې یې وینم
جهان ګورم جهان کې خو جهان رانه ورک شوی
وریځې چې سپوږمۍ په مخ د زلفو راخپرې کړي
چې مخ ته د یار ګورم نو اسمان رانه ورک شوی
اوس غم دې زه په څه باندې غلط کړمه جانانه
په سترګو کې دې ځان ګورم خو ځان رانه ورک شوی
د ژوند کښتۍ مې نوره ډوبېدو کې ده نګاره
د مینې په کښتۍ کې جالوان رانه ورک شوی
په کومه ورځ په مینه چې لېوال ته دې کتلي
سپین مخی مخور دې ګل خوبان رانه ورک شوی

غزل

اسماعیل افکار

ستورو کې نه ښکارې خو ستا سترګو کې ستورې ښکارې
ګلابه سترګو کې دې سترګې راته نورې ښکارې
نازک د زړه تارونه ترنګ وهي چې وخاندي یار
په شونډو سرو دې ښه صفا د کبر تورې ښکارې
د پښتو درون تر د جرات له سینې واړوو یار
په وړاندې ستا مې د همت غشي کمزورې ښکارې
پوهېږو زړونو کې د خولې تالې لا بندې مو دي
یا خو نادان یم یا د یار سترګې سرزورې ښکارې
د زړه په زړه کې دې زړګیه د زړه زړه ساتمه
د اسویلو نه مې خبر شه ګرانه شورې ښکارې
افکاره پټ نه دی سپین خولې لکه لمر ځلېږي
زما چې هر شعر او هر غزل ته ګورې ښکارې

***

غزل

صاحبزاده اعجازالحق دانش یار

وخاندم که وژاړم خپل ځان راپورې خاندي
د کلي جینکۍ او هلکان راپورې خاندي

ملګرو خپه نه شئ د خپګان خبره واورئ
رېبار رانه خپه شو، رقیبان راپورې خاندي.

جانان مې مازیګر کې د بلۍ سر ته ونه خت
په باغ کې بلبلان او تور کارغان راپورې خاندي

دا ډېرې ورځې کېږي چې جانان رانه جدا دی
که لیک ورته لیکمه نو جانان راپورې خاندي

غلی شه اعجازه دا شعرونه ته نور مه لیکه
شعر به دې خراب شي شاعران راپورې خاندي

***

یوه نیازبینه پېغله

طارق سالارزی

هغه زما د چم حسینه پېغله
هغه زما د وطن مینه پېغله
هغه د ژوند په ارمانونو پسې
څه کړېدلې وینه وینه پېغله

***

هغه د تورو تورو غرونو پېغله
هغه د دنګو چینارونو پېغله
د سترې زیر مازیګرونو لیلو
هاغه د مستو ګودرونو پېغله

***

د ژوند دې ډېرو بې کسو ځپلې
له غمه سترو اسوېلو ځپلې
د وخت ارمان هم یو ورپاتې نه دی
د امیدونو فلسفو ځپلې

***

لاس کې د سرو بنګړیو شرنګ نلري
اوس اننګي یې هغه رنګ نلري
هلته یې ځاځي اوس بې کسه اوښکې
خوارکۍ غاړه کې لونګ نه لري

***

ها د کوه قاف د سردرو ملوکه
د مړاو سترګو د کتو ملوکه
هغه د ننګ د تدبیرونو کیسه
ها د میوند د تاریخو ملوکه

***

بدله نه ده همغه پېغله ده
خو اوس غوړو باندې کنه پېغله ده
د اوښکو څاڅکو یې لېمه ګونځې کړه
د خلکو جوړه مسخره پېغله ده

***

د کوه قاف د ښاپست تورې باسې
زما د کلي د سر سیورې باسې
د تور ماښام په تروږمۍ کې غلی
سم له دې پاس اسمانه ستوری باسې

***

نن هغه پېغله سهار خواره وځې
تر ماښامونو له ناچاره وځې
هاغه د ګل غوندې نازکه لیلو
زما په نوم د بل له ښاره وځې

وېرېږم هسې نه جهان چپه کړي
یا مو په سر دا پاس اسمان چپه کړي

د خپل پلار الحاج وکیل ملنګ په مرګ ویرنه

ګلرنګ کوچوان

و خدایه جانان زما جانان دې رانه واخیست
هیلې مې شوې خاورې او ارمان دې رانه واخیست
بخته ستا یارې څومره نیمګړې ده نیمګړې ده
سمه نیمه لار کې خدای په امان دې رانه واخیست
اوس د ګلو ډکه لمن کوم چمن ته راوړمه
هغه د ګلونو ګلستان دې رانه واخیست
چا سره به کېنم او د چا سره سلا وکړم
مرګه تول سپېڅلي مشران دې رانه واخیست
نوره مزه نه کوي هېڅ نه کوي ترې ځي کوچوان
ژوند دې رانه واخیست او ځان دې رانه واخیست

***

غزل

غلام نبي شفق

ما چې له ډېرې مودې
په زړه یو غوټه غوندې غم لرلو
زه چې له ډېرې مودې
د داسې لاس په لټون
چې دا تړلې غوټه
ورباندې وسپړمه
ما چې له ډېرې مودې
داسې نظر غوښتلو
چې د لمبو جامې په تن ولري
زه چې بلا کلونه
د داسې سترګو لټوب وړی وم
چې ترې د مینې کتاب ولولمه
چې مې د عشق په فلسفه پوهه کړي
اُف! څومره خوږې شېبې وې
لکه نیازبین ماشوم
څه په وړو، وړو خاپوړو راغلې
دا دې تر سترګو مې راورسېدې
دا دی په جنګ ورسره واوښتمه
دا دی د زړه ګلاب مې وشوکاوه
دا دی لمبو ته مې ورو شیندلو
اوس مې د عشق د فلسفې د کتاب
پاڼې راواړولې
خو د جانان دواړه ښوونکیو سترګو
دومره غبي، غبي خویونه وکړل
چې نور یې هېڅ په کیسه پوهه نه کړم
خو بس په تلو، تلو کې یې دا وویل:
"راکړې ګل دې بېرته واخله
زه د هجران په سفر ځم مړاوی به شینه"

د کانو ږلۍ

عصمت الله ملنګ

توره شپه ده
تور ماښام دی
د اسمان پر حسن پروت ټکرې د ورېځو
سوې کړیکې دي د وریځو پر مخ پلنې
تور توپان مو ماتوي د ګلو څانګې
د کانو ږلۍ اوري
څنګه وکړم لویه خدایه
توره شپه ده، تروږمۍ ده، لاره ورکه
رانه ستوري او سپوږمۍ هم
دې تیارو په ولجه وړي
ډار په زړونو سیورې کړی
ګرانې ته مې خوا ته راشه
راته حسن دې سپوږمۍ کړه
د سترګو ستورې دې ډیوې کړه
چې ترڅو دا ورانې لارې
رڼا په شونډو ښکل کړې
چې زما شبکورو سترګو ته
رڼا کړې کړې لارې
چې جوړه شو سره دواړه
چې دا سترې سر مې کېږدم
ستا د سپین مړوند دپاسه
او د ژوند وروستي ګلان مې
پاڼې پاڼې توېې شي
ستا په غېږ کې.

***

د وکیل عبدالجلیل ملنګ په ناڅاپي مرګ

لایق زاده لایق

اخر یې دواړه سترګې کړې پټې په سلګو کې
بلا یې ګور ته یووړل سوالونه په سلګو کې
که ډېرو د مرګي سره په جنګ عبدالجلیل
ملنګ عبدالجلیل
بې وخته لاړ فنا شو په یو درنګ عبدالجلیل
ملنګ عبدالجلیل

په خپله جدایي یې بلا زړونه خپه کړل
د ژوند د محفلونو رنګینونه یې پیکه کړل
امین د روایاتو نام و ننګ عبدالجلیل
ملنګ عبدالجلیل

پخپله سادګۍ کې د مینې سمندر و
په کور کلي کې څکه د هر چا معتبر و
د خیال د تاترې نه بلا دنګ عبدالجلیل
ملنګ عبدالجلیل

په ټوله پښتونخوا کې یو ستوری د سحر و
وختونه داسې وایي اباد پرې تول تنر و
خودداره بې پروا له هر قلنګ عبدالجلیل
ملنګ عبدالجلیل

که مړ دی خو مړ نه دی فکرونو کې ژوند دی
لایقه بختور دی چې زړونو کې ژوندی دی
یادېږي به د ستوري څنګ په څنګ عبدالجلیل
ملنګ عبدالجلیل

د حاجي وکيل عبدالجليل ملنګ په مړينه

د پښتنو ټولنيز ولسوليز ګوند غمرازي

په ډېره خواشينۍ سره مو خبر ترلاسه کړ، چې د پښتنو د ټولنيز ولسوليز ګوند د مشرانو د جرګې غړی، ستر او منلي ټولنيز شخصيت حاجي وکيل عبدالجليل ملنګ د ۲۰۰۹م کال د دسمبر د مياشتې په ۲۲مه نېټه د سه شنبې په ورځ له دې فاني نړۍ څخه د تل لپاره سترګې پټې کړې. انا لله و انا اليه راجعون.

اروابښاد وکيل عبدالجليل ملنګ له وړوکوالي څخه له خپلې خاورې، دين، ولس او ژبې سره بې کچه مينه لرله، د خپل ولس ريښتينی او سپېڅلی خدمتګار و. د محمد ظاهر خان د پاچاهۍ پر مهال د خاص کونړ د ولسوالۍ د خلکو له خوا د ولسي جرګې په ديارلسمه دوره کې د وکيل په توګه ټاکل شوی و. د وکالت په جريان کې د خاص کونړ منځني ښوونځي ته د لېسې درجې ته لوړول، د منځني او لومړنيو ښوونځيو جوړول، د ويالو د سربندونو جوړول، د کامې له پل څخه د خاص کونړ پر لور د سړک جوړول او غځول او ګڼ شمېر نور پرمختيايي کارونه د اروابښاد د هلو ځلو په پايلو کې ترسره شوي دي.

اروابښاد الحاج وکيل ملنګ

هغه په زغرده د ولسي جرګې په غونډو کې د خپلو نظريو څرګندونه کړې او له خپل وس سره سم يې د خپل ولس د حقوقو غوښتنه او دفاع کړې ده. د پښتنو د قامي وحدت لپاره يې نه ستړې کېدونکې هلې ځلې کړي او وخت په وخت يې د پښتنو د قامي يووالي په غونډو او سيمينارونو کې برخه اخيستې، چې په دې لړ کې په کال (۲۰۰۰م) کې د پښتون قامي وحدت د ستر مشر محمد افضل خان لالا له خوا د جوړې شوې (د پښتون/افغان قامي جرګې) کې د برې پښتونخوا (افغانستان) د برخې مشري صدارت يې هم پر غاړه درلود. په ۱۹۸۸م کال جرمني ته د پښتنو د ټولنيز ولسوليز ګوند په بلنه تللی و، په پښتونخوا کې يې د پښتونخوا قامي پارټۍ، پښتو عالمي کانفرنس، پښتو عالمي کانګرس او پښتو عالمي کنونشن په غونډه او سيمينارونو کې فعال ګډون کړی و.

اروابښاد الحاج عبدالجليل ملنګ "ديندراه، مهربانه، زړه سواندی، وطنپالونکی، زړور، قامي او ولسي مشر و، چې د خپلو سياسي هلو ځلو له لامله د وخت د حاکمانو له خوا په بېلابېلو پلمو بې له کومه جرمه په افغانستان کې شپږ کاله او د جنرال ضياءالحق په پوځي حکومت کې درې مياشتې د مهاجرت په جريان کې جېل تېر کړی و.

د پښتنو ټولنيز ولسوليز ګوند د مشرانو جرګې د غړي او د هېواد دننه د ګوند د مشر سلاکار په توګه د پښتنو د يووالي، عدم تشدد، سوکالۍ او آبادۍ په لاره کې د مرګ تر وخته پورې نه ستړي کېدونکې هراړخيزې هلې ځلې کړي دي، چې پښتون قام به دده خدمتونه تل ياد ساتي.

د پښتنو ټولنيز ولسوليز ګوند د خدای بخښلي وکيل عبدالجليل ملنګ بې وخته مړينه پښتون قام او ولس ته لويه ضايع بولي، اروابښاد ته د لوی څښتن تعالی له درباره د جنت فردوس غوښتنه کوي، له کورنۍ او خپلوانو سره يې په دغه دروند غم کې ځان شريک ګڼي او دوی ته د صبر او زغم غوښتونکي دي.

روح دې ښاد وي

په درناوي

د پښتنو ټولنيز ولسوليز ګوند

کاري کميسيون.

کنجوس ابوقاسم خپلو څپلو (پيزار) سم کړ

شفيع الله تاند

يو وخت په بغداد کې يو مالداره سوداګر اوسېده، نوم يې ابو قاسم و. ابو قاسم د ډېرو پيسو او دولت خاوند وو خو خلک د هغه له بد طبيعت او کنجوسۍ څخه ډېر تنګ ول، ځکه په بل چا خو څه چې په خپل ځان به يې هم يوه پيسه لګښت نه کاوه او دغه د کنجوسۍ اندازه يې له پيزارو نه څرګندېده. پيزار يې يواځې پخواني او زاړه نه ول، بلکې ځای ځای يې پيوندونه هم ورکړي ول او بل رنګ يې وړاندې له لاسه ورکړی ؤ او ډېر بد ښکارېدل.

د ښار نورو سوداګرو به پرې خندل او ورته ويل به يې، چې کنجوس ابو قاسم، ځان له لږ نوي پيزار خو واخله.

خو هغه به يې په ځواب کې د سر په ټيټولو سره ويل، چې نه! همدا پيزار سم دي. دا ډېر ښه پيزار دي، زما خوښ دي او زه پکې خوشحاله يم. که څه هم د پيزارو تلي يې هم شلېدلي ول.

ابو قاسم به هره ورځ په بازار کې يو چکر واهه، کله به يې له قالين پلورونکيو نه يو څو قالينې راونيولې، کله به يې د رختونو تانونه راونيول، کله څه او کله څه او بيا به يې په هغه ځای کې پلورل، چېرته چې به يې بيه يو په دوه وه.

وخت تېرېده، يو مهال د خپل جنجالي فطرت او کنجوس طبيعت له امله تر ټولو شکمن شو. ژوند کې يې نوي نوي بدلونونه راغلل، خو د پښو هغه زاړه پيزار يې بدل نه کړل.

يوه ورځ يو حمام (سقاوې) ته ورغی او هلته يې هم خپله کنجوسي وښووده، يعنې په کمو پيسو يې ورسره د لامبلو خبره وکړه، خو کله چې له لمبا وزګار شو، نو خپلې پخوانۍ شلېدلې څپلۍ يې نه وې، د هغې پرځای ښکلې نوې څپلۍ پرتې وې، پرقېدونکې او قيمتي...

دا کار ورسره خپلو دوستانو کړی و، خو هغه پرې پوه نه شو. د نوو څپلو په ليدو يې خوښي څرګنده کړه او ويې ويل:

_ اوه! واه! لکه چې نصيب راسره نوره هم مرسته يو په دوه کړه.

خو تر لږ ځنډ وروسته د ښار قاضي هم له حمام څخه راووت، زړه يې وښوېد، ځکه چې څپلۍ يې ورکې وې او د خپلو څپلو پرځای يې زړې شلېدلې او بدرنګه پيزار پراته وو. قاضي په غوسه شو او ويې ويل:

_ زما پيزار، زما نوي پيزار څه شول؟

په حمام کې ټول موجود خلک راغونډ شول او چې يې څپلو ته وکتل، سملاسي يې وپېژندې، چې دا خراب پيزار خو د ابو قاسم دي. خلکو ورته وويل:

_ قاضي صيب! ستا پيزار ابو قاسم پټ کړي دي.

قاضي خپل نوکر په ابو قاسم پسې ولېږه او محکمې ته يې وغوښت. کله چې ابو قاسم محکمې ته ننوت، نو ټولو ورته په کتو سره وخندل، هغه د قاضي پيزار په پښو کړي وو، خو دا ورته هم نه وه معلومه، خو چې پوه شو، نو ووېرېده.

قاضي وويل: _ تا له دومره مالدارۍ سره داسې غلط حرکت کړی دی، خو څه که غريب وای نو په تا به مې جرمانه کمه ايښې وای، خو چې اوس مالداره يې نو د محکمې تر ټولو لويه جرمانه به ادا کوې.

د ابو قاسم رنګ زېړ واوښت، هغه په خپلو زړو، شلېدلو څپلو کې خپل کور ته روان شو، څپلو ته به يې کتل او غوسه به يې نوره هم زياتېده. کله کله به ورته له غوسې سور شو، وبه يې ويل:

_ تا خو ماته ډېر نقصان راورساوه، زه دې نور نه په پښو کوم.

دا يې وويل او د سيند پر غاړه تم شو او څپلۍ يې له پښو ووېستې او سيند ته يې وغورځولې.

څه ورځې وروسته د ابو قاسم دروازه چا وټکوله، ابو قاسم چې ور پرانيست، ګوري چې دوه کب نيوونکي له غوسې ډک ولاړ دي. کب نيوونکو ورته وويل:

_ موږ په سيند کې خپل جالي خور کړی و، کله مو چې راووېست، نو پکې ستا دا بې خونده غټې څپلۍ نښتې وې، کومې چې دا څپلۍ ټول ښار پېژني. ددې څپلو شلېدلو غاړو زموږ جال شلولی دی، زموږ نقصان پوره کړه.

ابو قاسم خپلې څپلۍ له کب نيوونکيو نه واخيستې او په بدل کې يې ورته د سيکو بسته بوجۍ ورکړه، چې په دې خپل نقصان پوره کړي.

کب نيوونکي لاړل، ابو قاسم له ځان سره وويل، چې ما خو د پيسو لګول په داسې طريقه هېڅ فکر نه کاوه، په څپلو چې يې نظر لګېده، ورته به يې ويل، چې تا زه بيا پرېشان کړم، اوس دې بېخي نه پرېږدم، په ځمکه کې دې خښوم.

په منده شو او د کور شاته په يو کونج ته کېناست او په قار يې کنستل شروع کړل، خو په دې وخت کې يې يوې ګاونډۍ له کړکۍ نه وليد، چې ابو قاسم ځمکه کني. فکر يې وکړ، چې لانجمن ابو قاسم مځکې

ځپلی غلا کړې وې، اوس یې خامخا بل کوم قیمتي څیز غلا کړی دی، چې په څمکه کې یې پټوي

یو وار بیا ابو قاسم ونیول شو، دا ځل چې قاضي ولید، نو په غوسه شو او ابو قاسم یې دوه گونه نور جرمانه کړ.

اوس نو د ابو قاسم پښې نه تلې او نه ورته کومه لاره پاتې وه، چې په کومه طریقه له دې ځپلیو ځان خلاص کړي؟ ناڅاپه یې په ذهن کې وگرځېدل، چې دغه ځپلی یا بوټان وسوځي، خو په سیند لمدې شوي وې او لا لمدې وې.

خو غوځه دا چې د وچېدو لپاره یې په تنور کې په دوپ کې کېښودې، څو وچې شي او بیا یې وسوځوي. کله چې یې له وچېدو وروسته راووېستې او نیت یې و، چې ویې سوځوي، لا په لاس کې یې وې، چې سپي یې ورتوپ کړل او لوبې یې ورسره پیل کړې. په لوبو لوبو کې یې ځپلی له نور نه بهر په سړک پرېوتې، په همدغه وخت یوه غریبه ښځه سړک تېرېده، چې ځپلی یې په سر ولگېدې. ښځه له دغه ناڅاپه وار نه ووېرېده او په سړک راپرېوته، چې پښه یې ماته شوه. خلکو هغه روغتون ته یووړه او خاوند یې ورله خبر کړ. خاوند یې راغی او په درلمنه یې اخر سټړی شو، فکر یې وکړ چې ښځه مې نوره له کار ولوېده او نور ورسره د درملنې لگښت هم نه و. لاړ او له قاضي یې مرسته وغوښته.

قاضي یو وار بیا ابو قاسم وغوښت، ورته ویې ویل!

_ تا ډېرو خلکو ته زیان رسولی دی، نوره هم پر تا جرمانه ږدووم. امر کوم چې سرله نن نه به ددې سړي، ښځې د دوا درملنې او خوراک څښاک مصرف ادا کوې.

ابو قاسم تقریباً غریب شوی و او په چغو چغو یې وژړل، قاضي ته یې وویل:

_ قاضي صیب! د خدای لپاره ما له دې ځپلو نه خلاص کړه. ابو اقاسم لکه د خیرات غوښتو په انداز ورته وویل.

قاضي ورته په ځواب کې وویل:_

دا ستا معامله ده، ته یې پخپله وکړه.

ابو قاسم په ژړا واویلا راستون شو.

لږ وروسته یې دوست لیدو ته راغی، ابو قاسم خپل دوست ته په ژړغوني شکل وویل:

_دوسته! زما مرسته وکړه او له دې بدبختو ځپلو نه مې خلاص کړه.

دوست یې ورته وویل:

_ اسانه طریقه ده، ځپلی دې په گندگی لختي کې وارتوه.

ابو قاسم همداسې وکړل.

ورځې تېرې شوې، میاشتې تېرې شوې، خو ځپلی بېرته ابو قاسم ونه لیدې. له دې روسته د بغداد خلکو چې ولیده، چې ابو قاسم بدل شوی دی، اوس ډېر ښه شوی دی، سلام کلام اچوي، ښه اخلاق کوي او کنجوسي هم نه کوي، خو هغه سبق زده کړی و او هاغسې مالداره هم و پاتې شوی.

خان زمان کاکړ

د یوویشتمې پېړۍ پښتون

ملي مسایل او ملي نجات

پر علمي او ساینسي بنسټ د نړیوالو حالاتو څېړونکي او څارونکي پوهېږي، چې د پښتنو د ملي ستونځو د ادراک عمل نیمگړی دی، منطقي لامل او دلیل یې هم دا کېدی شي، چې د پښتنو د ملي خد وخال تصویر او تصور نیمگړی، مات او وران دی. ویل دا غواړم، چې پښتانه د ملي حاکمیت خاوندان نه دي، قامي وحدت نه لري او د یو مرکز د نشتوالي له تاریخي جبر سره مخامخ دي. نن د یوویشتمې پېړۍ دساینسي عروج او انساني معراج پر دې انقلابي پړاو هم پښتانه د خپلې ژبې د فطري او انساني حق نه محروم دي. "دو له ځانه ژبه پرې کړه، ژبې دوی له ځانه پرې کړل".

یو غېر یقیني صورتحال او د ذهني اضطراب فضاء ده، سیاست مو له ملي موخو مخ اړولی او ادب مو چا د علم او فن سترگو په خلاء کې اویزان ساتلی دی. هرې خوا ته د فکري جمود یوه توره تیاره غوړېدلې ده. د ټولنیز ژوند د ډگر واکمنې چې مذهبي دانش ته وسپارل شي، نو د پښتون غوندې ځان ته په زمري او جنگیالي خطاب کوونکي د یو برېنډ دوزخي دښمن په غېږ کې د امن امن په سوالونو سر شي، قامي مبارزه د یوې ژورې بې وسۍ سمبول شي او په ټولنیزه توگه د ملي روحیې او رویې برعکس د قبیلویت د تحفظ او دفاع خیرن احساسات او د انفرادیت ذهني اذیتونه وزېږول شي.

په دې خاوره، چې د ایډیالوژیو جنگ خپل منطقي انجام ته راورسېدو، نو سیمه ییزې ریاستي مشینرۍ د ظالم استبدادي نظام د مرستې په پار په پښتنو کې د تشدد

او استبداد انتها وکړه. ذهنونه یرغمال او فکرونه شنډ شول، ترقي او ارتقاء په ټپه ودرېده، رېښې رېښې گرېوانونه مو په پردیو لاسونو کې پاتې شول، هرې خوا ته هدیرې وغځېدې، اوس د درویش د وطن ځمکه هواره نه ده، تر هر قدم لاندې یو قبر دی او په هر قبر کې د هیلو او ارمانونو یو لاش پروت دی. المیه خو لا دا چې "قبر د پښتون دی او کتبه پرې د کشمیر ده".

ملي افتخارات مو د دوی د شومو موخو نذرانه کړل، توري او پټکي مو محفوظ پاتې نه شول، د ملالۍ مېخکې مات شو، بودا سنگسار شو، سندرې مړې او فن ووژل شو. لنډه دا چې تشدد د تشدد زېږولو (Violence breeds Violence) دنده اجراء کړه. اروانښاد ډاکتر صاحب شاه صابر وویل:

زما د قام د کومې بدبختۍ به درته وایم
چې څوک رازلمي کېږي په ټوپکو پسې گرځي

نن د عالمي کساد بازارۍ پر دې پړاو هر څه گران دي، خو یو د پښتنو وینه ارزانه ده. ددې په عکس العمل کې زموږ د فکر او سوچ انداز هم د کتو دی. موږ په پناوي تکلونو او د بابا په زړه توره او کاږه ټوپک دښمن ته ماته ورکوو. اوس هم ټولې مسئلې په دعا او ښېرا حل کول غواړو او د ساینس سره مو رشته شلولې او دښمني پاللې ده. د نویو عصري رجحاناتو په سنجولو او خپلولو کې مې روڼ آندې طبقه د تنگ احساساتي او قدامت پسند ذهنیت ځرگندونه کوي او ادبي تخلیقات مو په دې برق رفتارو دوزخي حالاتو کې هم د پرون نه نن ته راستانه نه شول. د پرون د سرلوړۍ ویاړ برحق ویاړ دی، علمي رویه دا ده چې د نن د پستۍ، پسماندگۍ، محکومیت او محرومیت پېغور باید پېغور وگڼل شي. موږ د پراخو هدیرو اوسېدونکي نژاد د پرون د زمریتوب په قصیدو کې ښکېل ساتل به په سترگو کې خاورې رادوړول وي.

د روڼ اندو مسوولیت جوړېږي، چې د پښتنو د تهذیبي ترقۍ او ارتقاء د رفتار نشاندهي وکړي. د احساساتي قدامت پرست او رجعت پسند ذهنیت په واکمنۍ کې له مترقي تهذیبونو او پرمختللو قامونو سره علمي پېژندگلوي او نفسیاتي هم آهنگي ناممکنه پرېښې. موږ د تاریخ د کړاوجنو ازماېښتونو پر محاذ تش لاسونه پاتې یو. یواځې د بابا د سپینې تورې په زرینو تذکرو کې ذهني تسکین مومو، خو دا تراخه رښتیا به څنگه دروغ کړو، چې نه خو "پرون"، "نن" نه راستنېدی شي او نه خو تاریخ یو تکراري عمل دی. ژوندي

قامونه خپله حاضري لگوي، پر حال نظر ساتي او مستقبلیت (Futurism) د ژوند سرنامه پاموي.

خلکو د ژوند اغزنې او غرنۍ لارې د تنگ جوگه کړې، پښتانه په سمه بې لارې بې گودره شول، هم یې سرونه وبایلل او هم یې دستارونه... سرداران یې هغه دي څوک چې سرونه وهلی شي او "غابن چې ماتولی شي هغه سړی ښاغلی دی" د حقونو او خپلواکۍ جنگ په خوا کې اوس، موږ د ژوند لوبه هم ونه گټله. منطقي نکته مې هم دا د مبارزې عنوان شو، چې اوسنی جنگ د پښتنو د سر د بقاء جنگ دی، دښمن مې ډاډ راکوي چې د سر بقاء د بېلتون د ښامار)ډیورنډ لاین(د منلو او د حقونو د مبارزې نه د دستبردارېدلو په قیمت ممکنه ده. پر هم دې اساس یې هر خوا راته یوه پراخه دوزخي فضاء رغولې ده. په سترگو کې مو د نړیوال وحشت سره ټوپونه وهي او شونډو مو د رازق خدای پر ځمکه د قحط پاړونه نیولي دي. موږ ددې دور په پیمانه کې نه ځایېدونکي یو چا انا پرستو به ویل د خوشال وطن د قصیدو او ترانو وطن دی، خو دا په مزارونو پوښلی وطن نن په مرثیو هم ژړی نه شو.

دلته د اجمل د اباسین تنده غړي وچې شونډې ولاړ د حالاتو په لپه کې د نړیوالې وروروڼی د علمبردارو نه د امن د اوبو سوال غواړي او هلته د لایق د خواریکښ، بزگر او شپون چونغر چاودې لاسونه او لوڅې پښې لا په بارودو کې رغړي. په دې ځرکۍ پښتونخواگۍ کې د خدای حسین او شاهکار تخلیق ادم په کاڼو سنگسارېږي او شیطان عرف ابلیس د فرشتو سپینې پاکې جامې اغوستي دي، څوک چې پر خدای ډېر مېن دي هغه راباندې خپل حیوانیت ازمایي.

دا به مې د تاریخ نازولی جبر او که قامي بدبختي وي، چې هر زلمی مې جنت ته د لنډې لارې ایستلو په هیله د عقیدوي حسیاست پسندۍ مین دی. رښتیا اورېدلو او منلو ته په هېڅ قیمت نه چمتو کېږي، فتواگري یې راپکې پلنه کړې ده او په ټولنیز ذهنیت کې یې بې لچک او جامد خیالونه راټومبلي دي. د جمود واکمنې پسند کلتور شخصیتونه په زور راټومبلي دي، د شخصیت بت پرستي کوو او د تاریخ بت شکني!! موږ د سومنات بت خو ماتولی شو، دا تاریخ شکني مو کولی شوه، خو د محمود غزنوي د شخصیت بت مو په ذهنونو کې ودان ساتلی دی. ددې بت د ماتولو جرات نه شو کولی. د بودا کسه هم دغه شان ده.

بودا ځکه لاوارثه دی، چې قام یې د تاریخ شکنو ملګری دی او د تاریخ شکنو شکني نه شي کولی.

د استعمار میډیا مې د هغو خلکو سرودونه غږوي، څوک چې په مو کې دي، خو له موږه نه دي. زما په کلي کې، ستاسو په کلي کې او د سعدالله جان برق په کلي کې "لا د ګل په ونې پورې خر تړلی دی" د خره په واکمنی کې به د جمالیاتو او ښاپستونو تصور څه وي؟ د ځمکې مخ به کوم منظر وړاندې کوي. "ګلستان که ګورستان د ګل؟؟" سیف الرحمان سلیم وایي:

څوک به څه په دې چمن کې د سپرلي سندرې وایي

هر یو ګل سره پنجره ده، هره لښته کې صلیب دی

دا چې رقص ورته کېږي، دا نشه کې چې پراته دي، یو د بر کلي امام دی، بل د کوز کلي خطیب دی، ځکه خو د باور او اعتماد نېستي ده، له ژوندیو سره مو هېڅ رشته ونه پالله او ژوندیو راسره هېڅ رشته ونه پالله. نظرونه مو د نفساتي تسکین لپاره د خړکیو قبرونو طوافونه کوي، هیلې به په چا پورې تړو، د خدای مېن او د خدای پر ځمکه د خدای د نظام مېن د اقتدار مېن دي. د محتسب د احتساب څوکې د واک د غالمغال مرکز دی او منبر له محراب سره په جنګ دی. ډاکتر اسرار به پوهېږي، چې اوس د وخت د زاهدانو نه جامې اېستل شوي دي او نور د خلکو نه بدرنګ او سخا پمن بدنونه پټ نه شي ساتلی.

حقیقتونه تراخه حتماً وي، خو حقیقتونه به منل وي. رښتیا وایم په دې غیر فطري زندان کې د غلامۍ ذهني اذیتونه له هره توانه اچولي یو. اجرتي مطبوعات یې له کلونو راباندې ملنډې وهي، قامي مبارزه مې راله په خپلو مراعات یافته ګانو تورنوي او د پښتون غېرت په نوم مې جذباتیت او تشدد ته لمسوي. که د درسي کتابونو تر تاریخ دښمنۍ ورتېر هم شو، نو په عامه کچه خپرېدونکي اثار مې هم له خپل ملي تاریخ او ملي اتلانو سره نه اشنا کوي. اندېښ رښتیا وایي، چې د بهادرۍ تمغه یواځې ددې خاورې اتل ته د اتل نه ویلو په شرط راتړي.

موږ په پټو سترګو پردي ډول ته اتڼونه واچول، نه مو له مشرانو د خپلو ملي هدفونو پوښتنه وکړه او نه مو له خپل شاعر او لیکوال نه د هغه منصبي فریضه او مسوولیت معلوم کړ، څوک چې د ښه تقریر ملکه لري، هغه مې د خوشال

ځاېناستی دی او څوک چې د غزل او آزاد شعر په نوم د څو لفظونو تړلو کاریګري کولی شي، هغه د قام سترګې، خوله او غوږونه دي، خو په دې بې سترګو، بې خولې او بې غوږو سماج کې یې مثبت رول په نېشت حساب دی. له ادبي تخلیقاتو نه د رټلو خلکو زهیر تصویرونه کېږه کوي او ځای یې د ښار د مصنوعي ژوند مبهم او مهمل علامتونه نیسي.

زموږ د دېرش کلن ناورین په جریان کې تخلیق شوی ادب زموږ فکري لارښوونه نه کوي، بلکې سرچپه مو په نفسیاتي اضطراب او تذبذب کې ښکېل ساتي. موږ خپلو ټولنیزو مریضانه رویو او د قامي اغیار ریاستي دسیسو او توطیه ګریو د یو برېنډ دښمن د پېژندلو له توانه اچولي یو. څوک چې مو په فکري، تهذیبي، ادبي او ژبني لحاظ فلجوي، موږ د هغوی په کلنیو جاېزو سرونه هسک ګرځوو. دوی مو په څلور کونجه دنیا کې له ککریو سره د نازولو ماشومانو په دود لوبې کوي، موږ یې د سر د بقاء سوالونه کوو او په قدمونو کې یې ځان خاورې کوو. د خپلو شتمنیو د اخیستلو جنګ به نه کوم، خو ولې پر ځان یې قارون په کوم دلیل ومنم؟ اجمل صاحب وایي:

ستا د سنګینو فیصلو نه قربان

ولې حېران یم کوم قانون ومنم؟

ته خو دې خپل قارون په ځمکه منډې

زه دې په سر باندې قارون ومنم.

د تاریخ پر دې حساس پړاو مې د حل لاره یوه ملي اجتماعي مبارزه ده، پر ساېنسي او انقلابي بنسټ ولاړ نهضت به مې د نجات لار ګرځي، نور به مصلحتونو ته د پای ټکی اېښودل وي. د ټول پښتون او یو مرکز تصور د پښتنو ذهني دښته ښېرازه او زرخېزه ګرځولی شي. دا د پردي دیوال سایه به پرېښودل وي او دا د کرکې او کینې ډک دیوال به د ملي روحیې او رویې په زور نړول وي. فطري خق او د حالاتو غوښتنه هم دا ده، چې نور دا د بېلتون ښامار له منځه ټول کړو.

دلته کې هسې هم زموږ لمنې سپیني نه شوې

په دې مقتل کې نور راته د ژوند خونه میراته ښکاري

تر دې المیه څه کېدی شي، چې امن نن په سوالونو هم پیدا کولی نه شم. د اور او وینې په غېږ کې پروت پښتون د خپلو مشرانو، روڼ آندو او ادیبانو نه د یوې نیغې لارښوونې غوښتنه کوي، نور باید راته د ملا صاحب په دود پر خوله لاس ونه نیسي، چې په حساسو مسالو کې به ګوتې نه وهې او د مشرانو په مخ کې به د سوال

ګستاخي نه کوې.

شاعر خپل ملګري ب: سې راسره دا خبره مني، چې څوک ځان مشر ګڼي، د مشرۍ حق دې راادا کړي، زه یې په شا د ودرېدلو او په کشرۍ شمله هسکه ګرځوم. نور به رانه د خپلو مجبوریو په بانه ځانونه نه غړوي، د سیاسي او غېر سیاسي درجه بندۍ په بابولالو به نور وخت نه ضایع کوو. د نویو رجحاناتو د پامولو او خپلولو هڅه به کوو او د ساېنس او ټیکنالوجۍ نه به ګټه اخلو.

د پښتون او یو مرکز تر سرلیک لاندې خپل ادبي فعالیتونه جاري ساتل، د ننیو حالاتو اساسي غوښتنه ده. د خودساخته ادبي مکتبونو رواج او د جنوب او شمال درجه بندي مې په قامي ګټه نه تمامېږي. له پره پرهر رګونو نه د مسلسل وینې بهېدلو مې قامي وجود له هر ډول توانه اچولی دی. اوس نه زمري یو او نه اتلان یو، تر موږ زمري او اتلان اوس پر هند او سند شته، حقه دا ده چې ګېدړو مات کړو.

د ژوند خلک یو، په ژوند مېن خلک یو، مایوسي خورول نه غواړو، خو نښاندهي کول ضرروي ګڼو. نور به په پراخو پراخو خیالي جنتونو کې له سپینو حورو سره اتڼونه نه کوو، د ژوند په دوزخ کې به خپل خپل کردار په ایمانداری او دیانتدارۍ ترسره کوو. ځانته به یو اکاډمیک چاپېریال رغوو او قام ته به یو تنقیدي مېزان ورکوو، چې هم پکې جهان وتلي، هم پکې ځان او هم پکې د ځان رویې، رایې او روایات!!! هم دا به مو د ملي مسایلو د ادراک او حل یو ساینتیفیک بنیاد وي او هم دا تګلاره به مو د لر او بر افغان د ځلان او تابان سباوون زېری وي.

د جمود له ښکرورو سره لاس او ګرېوان یو، د نویو رجحاناتو د قبلولو صلاحیت Adaptability نه لرو، په تهذیبي او قامي نرګسیت اخته خلک یو، په نرګسي رویو اباد ذهنونه لرو، خپل هر څه تر ټوله دنیا لوړ اټکلو. پښتون تر ټولو قامونو جنګیالی او غېرتمند قام دی او پښتو تر ټولو ژبو خوږه او پسته ژبه ده، خو نه قامي نظریات او قامي رویې لرو او نه د ژبې خاوندان یو. آن دا چې خوله هم نه لرو. څوک مو وجود تسلیمولو ته تیار هم نه دي. په ټوله دنیا کې مو شهرت په ترهګر او انتها پسند دی.

موږ د خپل امېج Image په درستولو کې ناکام یو، "ناجاېزو بچیانو" پر دې پیداوار او تولید یې موږ ته منسوب کړی دی. "پردی غوبل دی پردی اشر دی" د حالاتو په منظرنامه کې حېران دریان ولاړ یو، خو تر ټولو لویه غمیزه مې ددې

حالاتو په عکس العمل کې د قامي شعور نېستي ده. "ساېل" راپه زړه شي:

غم دا نه دی که نن د ژوند او مرګ په برید ولاړ یم

غم دا دی چې ددې خبرې غم راسره نشته

ایا څوک ددې سوال جرات کولای شي، چې پښتون محترم! په دواړو سترګو، په ټوله دنیا کې تر ټاجنګیالی او غېرتمند نشته، خو دا راته ووایه چې ستا دې جنګ او غېرت تاته درکړي څه دي؟ د مریې مریتوب، وران وطن، توري کنډوالې او پلنې هدیرې!!!

د دوی په مطبوعاتو کې لولو چې اسلام په تېزۍ سره په ټوله دنیا کې خورېدونکی دی، خو د اسلام د سرلوړۍ مسوولیت یواځې د پښتون په سر تپلی دی. دا ځکه چې د پښتون مرګ د مذهب په توره تر هرڅه اسان دی.

د پښتون تاریخپوه او دانشور اروابښاد خان عبدالولي خان په قول "پېرنګیانو په خپلو کتابونو کې د پښتون د وهلو لپاره دوې وسلې ښودلي دي، یوه دا چې پښتانه درنه یوځای نه شي او بله دا چې پښتانه من حېث القوم مسلمانان دي، ځکه نو د مذهب او اسلام په نوم به یې وهې".

سایل په حقه دی، چې د بېټ نېکه دعا قبوله ضرور شوه، رښتیا هرګز نه شوه" پښتانه چې څومره ډېر شو هومره زېر شو" دا زېر پښتانه د نورو شتمني شوه، د تهمت تور داغ یې سر دریاب پر لمن ګرځاوه، خو ښاپست د ریاکار او مکار ملا د منبر او محراب شو. زندانونه وربانديې چا تېرول، پر آزادۍ یې د چا سندرې وویلې؟ هېڅوک هېڅ نه وایي، ځکه چې هېڅ څوک په شا هېڅ نه لري، پر اوږو پردي سرونه ګرځوي او په لاسونو کې یواځې زنځیرونه لري. د انسان په اندرون کې به پخوانیو د ضمیر په نوم یو څیز یادولو، هغه هم لکه د لوی افغانستان تاریخي اثار او نوادراتله ډېره وخته بې درکه دی.

کور مې پکې ګټې لوټې پروت دی زړه
خدایه مېن بیا هم په کابل یمه

تا چې هم ونه پېژندم شک مې شو
زه جور زیار نه یمه څوک بل یمه

خالق زیار

د اسمار په ولسوالۍ کې د نشه یي توکیو په خلاف مشاعره وشوه

رپورټ: طارق سالارزی

د روان ۱۳۸۸ ل کال د زمري د میاشتې په (۷مه) نېټه د کونړونو ولایت د بر کونړ د اسمار ولسوالۍ په انګړ کې د کونړونو ولایت د اطلاعاتو او کولتور ریاست د ځوانانو چارو لوی مدیریت له خوا د اسمار د ادبي ټولنې په همکارۍ د نشه یي توکیو پر ضد د مبارزې وزارت او کولمبو پلان په مالي لګښت یوه په زړه پورې مشاعره (موږ کوکنار نه غواړو) تر سرلیک لاندې جوړه شوه، چې پکې ګڼ شمېر لیکوالانو، شاعرانو، ژورنالېستانو، قومي او ولسي مشرانو، سپین ږیرو، علمای کرامو، ځوانانو او یو شمېر اداري چارواکیو او مسولینو ګډون کړی و.

غونډه د قاري ګل رحمان "رحماني" له خوا د عظیم الشان قرآن کریم د څو مبارکو ایتونو په تلاوت پیل شوه. ورپسې په کونړ کې د ځوانانو چارو لوی مدیر صادق "سیار" له خوا غونډې ته پرانېستونکې وینا وشوه، چې پکې یې ځوانان دې ته وهڅول، چې ددې بدمرغه بوټي په لمنځه وړلو کې رغنده هڅې وکړي. هغه دا بد مرغه بوټی د انسانیت دښمن او یو ناروا عمل وباله او دا رنګه ناستې یې ارزښتناکې او په ګټه وبللې او دې ته د ورته غونډو ژمنه یې وکړه.

هغه زیاته کړه: لکه څرنګه چې ځوانان په ټولنه کې د ملا د تیر حیثیت لري او د ټولنې اینده جوړوي، په دې برخه کې باید ډېر کوښښ وکړو.

ورپسې د اسمار ولسوال مسافر خان "قیوم زي" خپله وینا وکړه او راغلیو مېلمنو ته یې ښه راغلاست ووایه. هغه وویل، چې دا یو مثبت ګام دی، باید ځوانان دې ته وهڅوو، چې زموږ ولسونه په دې وپوهوي، چې نور له دغه عمل څخه ځان او بشریت وژغوري او همدارنګه ژمنه یې کړه، چې د کوکنار په مخنیوي کې به د خپل توان په اندازه هلې ځلې وکړم.

هغه وویل، چې زموږ ولسونه هم په دې پوهېدلي، چې دا یو زهرجن بوټی او د

انسانیت دښمن دی، خو که بیا هم چا سرغړاوی وکړ او دا د زهرو ډک بوټی یې وکاره، موږ مسولیت لرو، چې د دولت په چوکاټ کې یې باید د قانون منګولو ته وسپارو.

بیا د اسمار ولسوالۍ د امنیه قومندانٌ هم په لنډو ټکیو کې د کوکنارو ناوړه اغېزې بیان کړې او په مخنیوي کې یې خپل ځان او پولیس ژمن وښودل او همدارنګه د علمای کرامو د شورا په استازیتوب یو تن مولوی نجیب الله "حنیفي" خبرې وکړې او ټول نشه یي توکي او کوکنار یې د اسلام له نظره حرام او ناروا عمل وباله او ګډونوال یې په دې وپوهول، چې کوکنار زموږ په مقدس دین (اسلام) کې شرعاً منع او حرام دي.

ورپسې د اسمار ولسوالۍ د انکشافي شورا مشر حاجي ولایت خان هم خبرې وکړې او د کوکنارو پر ضد دا مشاعره یې ګټوره وبلله او په خپلو خبرو کې یې د اسمار د ولسونو ستونځې تکرار کړې او د ورته ژمنو غوښتنه یې وکړه.

بیا د ولسونو او قومي شوراګانو په استازیتوب یو تن ډګروال سید سردار ولي باچا وینا وکړه او د ولسونو په استازیتوب یې وویل، چې د کونړونو ولایت او خصوصاً د اسمار په ولسوالۍ کې کوکنار په صفر درجه کې قرار لري. هغه زیاته کړه، چې زموږ درانه او پتمن ولسونه اوس پوهېدلي او دا ورته په زبات رسېدلې ده، چې د کوکنارو کرل یو ناروا او د بشریت ضد عمل دی او انسانان له تمدنه لرې ساتي. هغه وویل، چې د کوکنارو کرل به مو هېواد تباه او ولسونه به مو بې علمه او سرګردانه ګرځي. هغه په دې برخه کې د قومونو او ولسونو په مرسته او همکارۍ ونډه وښوده او په کلکه یې دغه ناوړه بوټی وغنده. نوموړي په خپلو خبرو کې له دولت څخه هم د لازمو مرستو غوښتنه وکړه.

د غونډې په نیمایي کې د کوکنارو په خلاف یوه په زړه پورې طرحییزه مشاعره وشوه، چې پکې ګڼ شمېر شاعرانو خپل شعرونه ولوستل، چې ګډونوالو په تودو چکچکو بدرګه کړل. البته یادې شوې مشاعرې ته سربېره یعنې د اسمار ولسوالۍ ترڅنګ د کونړ له نورو برخو او ولسوالیو او

همدارنګه له مرکز (اسداباد) څخه ګڼ شمېر شاعران، لیکوالان او ژورنالېستان راغلي ول، چې پکې د ځوانانو د چارو لوی مدیر صادق "سیار"، شاعر او لیکوال شفیق الله "شاداب"، د خاص کونړ له سیمې څخه د ستوري مجلې مدیر لیکوال او شاعر عرفان الله کوټوال، د کونړ غږ مجلې مسوول مدیر ښاغلی شاه ولي "سالارزی"، محمد اکرام ماموند او د ځوانانو چارو په مدیریت کې د یونیسف له خوا د ځوانانو د اړیکو مشاور قضا فی مل او د کولمبو پلان سیمه ییز مسول ښاغلی سمیع الله او یو شمېر لیکوالان او شاعران راغلي ول، چې مشاعرې ته یې لا زیاته ښکلا او رنګیني وبښله.

د مشاعرې په پای کې یو شمېر تحفې او انعامونه، چې پکې کتابچې، قلمونه او پکولونه شامل ول، په شاعرانو، لیکوالانو او یو شمېر قومي مخورو ووېشل شول، چې د نشه یي توکیو پر ضد د مبارزې وزارت او کولمبو پلان د مسولینو له خوا ځانګړې شوي ول.

پاتې دې نه وي، چې یو شمېر ستاینلیکونه د ځوانانو چارو مدیر او کولمبو پلان د مسولینو له خوا شاعرانو او لیکوالانو ته ورکړل شول.

په پای کې حاجي یاملا جان "همکار" صیب غونډې ته یو ځغلنده کتنه وکړه او په خپلو خبرو کې یې غونډه مثبته یاده کړه. نوموړي وویل، چې داسې غونډې او مشاعرې زموږ راتلونکي نسل او ځوانان د پرمختګ لور ته بیایي او خپلو مسولیتونو ته یې متوجه کوي، چې یو ځوان په ټولنه کې څه مسوولیت لري؟ نوموړي وویل، چې دغه کوکنار د اسلام له نظره او زموږ د اساسي قانون خلاف د بشریت له نظره یو ناروا او نه بښونکی جرم دی، الله ج دې وکړي، چې نننۍ غونډه مو په هېواد کې د سولې، امن او ارامۍ لپاره نوی زېری وي.

غونډه د غرمې پر دولس نیمو بجو د مولوي صیب حضرت علي خوا د دوعایه کلیماتو په لوستو پای ته ورسېده او د مشاعرې ګډونوالو ته د غرمنۍ لپاره د اسمار په یو شمېر هوټلونو کې د غرمنۍ لپاره کارتونه ووېشل شول.

کونړ د بیا رغونې پر لور

رپورټ. اداره

یو شمېر نوي او د ډېرې خوشحالۍ وړ کارونه، چې د خاص کونړ په ولسوالۍ کې ترسره شوي دي، د خلکو پام یې ځان ته راوړلی دی، چې ورځ تر بلې د خلکو په زړونو کې دغه د آبادۍ کارونه ځای نیسي.

لکه د ګرځند ټلیفون اسانتیا، د صحي مرکزونو جوړول، د ښوونځیو د ودانیو جوړول، په خاص کونړ کې د عالي دارالمعلمین نوی تاسیس، د خاص کونړ د پل، سړکونو او د سپین جومات د ودانۍ په نوې بڼه جوړول، چې نوموړو کارونو د خلکو په ژوند کې د بدلون په لور ګام پورته کړ او وګړي یې د هوساینې پر لور پل وهلو ته برابر او چمتو کړل.

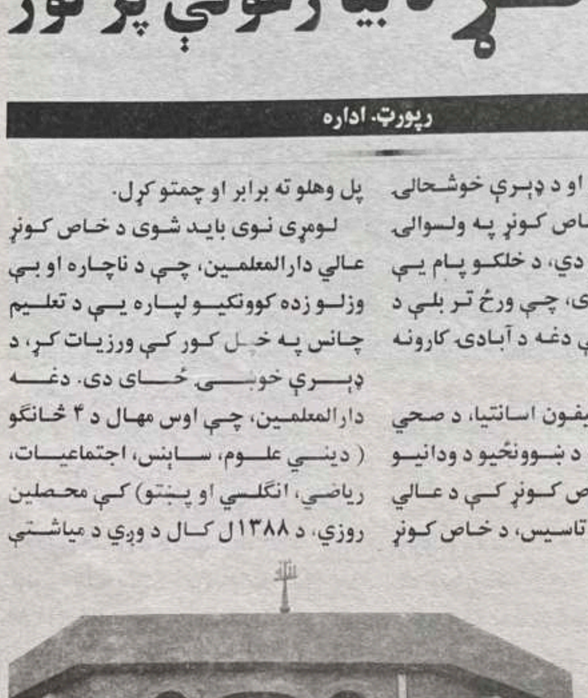

لومړی نوی باید شوی د خاص کونړ عالي دارالمعلمین، چې د ناچاره او بې وزلو زده کوونکیو لپاره یې د تعلیم چانس په خپل کور کې ورزیات کړ، د ډېرې خوښۍ ځای دی. دغه دارالمعلمین، چې اوس مهال د ۴ څانګو (دیني علوم، ساینس، اجتماعیات، ریاضي، انګلسي او پښتو) کې محصلین روزي، د ۱۳۸۸ ل کال د وږي د میاشتې

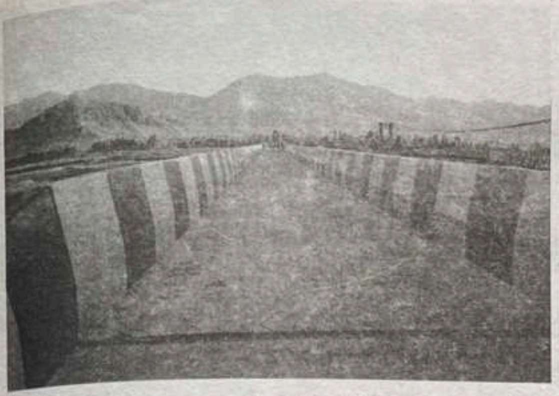

په ۱٦مه نېټه يې عملاً په کار پیل وکړ او سم دواره یې (۱۸۰) تنه برحال ښوونکي د مسلکي روزنې لپاره د تدريس لاندې راوستل، چې په راتلونکي کې به د ننګرهار پوهنتون د کانکور له لارې محصلين جذبوي، چې د سيمې د وګړيو د زده کړې په بډاينه کې مهم رول لري.

همدا ډول د اسداباد_جلال اباد په لويه لار د سپين جومات په سيمه کې د موټرو پول، چې (۲۷۰میټره) اوږدوالی او (۴نيم میټره) پلنوالی لري، د ۱۳۸٦ل کال د کب د مياشتې په لومړۍ نېټه يې د جوړولو کار پيل او د ۱۳۸۸ل کال د تلې په مياشت کې پای ته ورسېد.

د خاص کونړ پل، چې د کونړونو ولايت د جوړونې د ګروپ (PRT) له خوا يې مالي چارې پرمخ وړل کېدې، د (نوي صافي شرکت) په تخنيکي مرسته د (۲۰) مياشتو په موده کې جوړ او د ۱۳۸۸ل کال د تلې په مياشت کې د خلکو په وړاندې د تېرېدو او راتېرېدو لپاره د کونړونو ولايت د محترم والي سيد فضل الله واحدي له خوا د پټې په پرې کولو پرانېستل شو.

د خاص کونړ پل د (۸) اته نورو ورته پلونو له جملې څخه يو پل دی، چې د کونړ د سرشاره سيند په سينه يې د اسداباد او جلال آباد ترمنځ لويه لاره د کونړونو ولايت له خاص کونړ ولسوالۍ سره نښلولې ده.

همدارنګه د خاص کونړ سرحدي ولسوالي، چې د ډيورنډ له ليکې سره وصل پرته ده، نږدې له ۴۰ څخه تر ٦۰ زرو په تعداد پکې وګړي په داخل او خارج کې حساب شوي او ژوند کوي.

د خاص کونړ ولسوالي، چې (۴۴۳۰۳) څلور څلوېښت زره درې سوه درې جريبه ځمکه لري، چې (۱۲۰۰۰) دولس زره جريبه يې جبه زارې ځمکې، (۱۰۳۰۳) لس زره درې سوه درې جريبه سحرايي خاره ځمکه او (۲۲۰۰۰) دوه ويشت زره جريبه پکې زرعتي ځمکه ده، د نوي پل په جوړېدو سره ددې ولسوالۍ ډېرې ستونځې لکه ترانزيتي، صحي او ترانسپورتي او نور خنډونه آوار شول. همدا شان د پل د جوړېدو له لامله د ولسوالۍ ترقياتي کارونه لکه د کورونو، سړکونو او ښوونځيو د ودانيو جوړول ښه په درز کې روان دي.

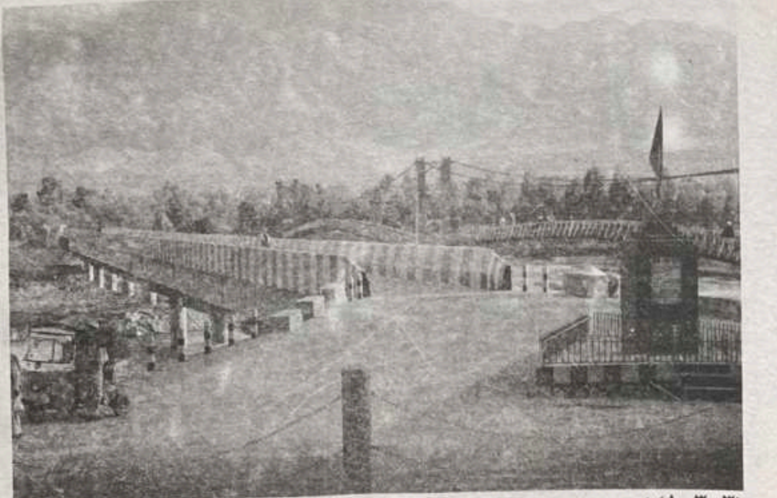

د پل د جوړېدو پرڅنګ په لويه لاره پروت يو جومات، چې ۱۳۳۲ل کال کې د يو نيک بنده له خوا د سپين جومات په نامه نومول شوی او د بنسټ ډبره يې هم اېښودل شوې وه، په نوې او موډرن بڼه باندې د (NSCCS) يا نوي صافي ساختماني شرکت په مالي لګښت ورغول شو، چې نوموړی جومات هم د ۱۳۸۸ل کال د لړم په مياشت کې د خلکو په وړاندې د عبادت لپاره چمتو او د کونړ ولايت محترم والي الحاج سيد فضل الله واحدي له خوا پرانېستل شو، چې د ستوري مجلې اداره يې هم د جوړونکي لپاره د لوی خدایؑ له دربار څخه د بدلې غوښتونکې ده او همدا شان ورته د نورو خيريه کارونو هيله لري.

د ستوري "ستوري"

(احمد جان نشتر)

ليک: عزيز الله ماموند صادق زوی

خدای بخښلی ډاکټر کبير ستوري څوک نه پېژني؟ د هغه له نوم، شهرت، هلوځلو او مبارزې سره ټوله نړۍ اشنا وه او ده، هغه که اوس په موږ کې نشته، خو لا ژوندی دی، د هغه ستوري لا اوس هم ځلېږي.

خو نن چې زه کوم "ستوری" يادوم، هغه د ستوري "ستوری" و، هغه ستوری چې د "ستوري" د لارې ملګری و، ملي مبارز او په پښتو ژبه مېن فيلسوف، شاعر او اديب، ښه ليکوال، ډاکټر او حکيم و. زه خپل پلار (شېر زمان صادق) چې د هغه پخوانی دوست او نږدې ملګری و، له هغه سره بلد کړم.

هوکې! خدای بخښلی ډاکټر احمد جان (نشتر) يادوم، چا چې لکه (ستوري) د پښتو او پښتنو د حقونو د لاسته راوړلو لپاره تل هلې ځلې او مبارزه کړې وه او له دې امله له خپل کور کلي څخه په هجرت کولو مجبور شوی و.

"که څه هم د هغه د تلين نېټه تېره شوې ده، خو د ځينو نامساعدو حالاتو له لامله ما لکه د تېرو کلونو په شان د هغه تلين ونه نمانځل شو، خو د هغه ياد به د ستوري مجلې له لارې د (ستوري) او (نشتر) له مينه والو سره شريک کړم)

خدای بخښلی پخپله د هغه له خولې په ختـه پښتون، د لويې پښتونخوا د سوات د کبل په سيمه کې زېږېدلی و، ابتدايي زده کړه يې په خپل کلي کې ترلاسه کړې وه او منځنۍ زده کړې يې په سوات او د لوړو زده کړو لپاره پېښور ته تلی و.

دا چې خدای بخښلي د پښتنو د آزادۍ د تحريک لېوال و، پېښور ته له رسېدو سره سم د خان عبدالغفار خان په خدايي خدمتګار تحريک کې شامل شو او ددغه لارې ملګری شو.

د پښتنو د آزادۍ لپاره او د هغو په حقونو د تجاوز او انګرېزي استعمار پر خلاف يې عملي مبارزه پيل کړه. څه وخت وروسته، چې يې لوړې زده کړې د ترسره کېدا په حال وې، په هغه وخت کې د پښتنو د مشرانو او خدای خدمتګارو د نيولو او قيد و بند سلسله پيل شوه. نشتر صيب له دې امله د باجوړ سيمې ماموندو ته راغی، هلته يې په يو ښوونځي کې د ښوونکي په توګه کار پيل کړ او له همدې لارې يې خپلو هلو ځلو او کوښښونو ته ادامه ورکړه. خورا زيات پيروان يې پيدا کړل، دغه کوښښونه يې لا جاري ول، چې پيرنګيانو او د هغوی ګوډاګيانو د خدايي خدمتګارانو نيول نور هم تېز کړل او نږدې وه چې تر هغه يې لاسونه ورسېږي، خو کله چې (نشتر) د ځان او خپلو ملګرو لپاره خطر احساس کړ، نو دغه ځای يې پرېښود او سيده د (کابل) پر لور رهي شو او هجرت يې وکړ. کابل ته په راتلو سره د (نشتر) او د هغه د ملګرو تود هر کلی وشو او زيات ونازول شول.

چون نشتر صيب ډاکټر و حکيم، فلسفي شاعر، ليکوال او اديب و، نو په دې اساس ورته د راډيو افغانستان په ستوډيوګانو کې ځای ورکړل شو. يوه اردو خپرونه يې پيل کړه، چې ددغې خپرونې چلوونکی او مبصر و او له دې لارې يې خپلې هڅې روانې وساتلې. سربېره پر دې د پښتو اکاډمۍ غړی هم و.

په افغانستان کې د هغه وخت د تحولاتو او کورنۍ جګړې له لامله يو ځل بيا لرې پښتونخوا ته ستون شو، هلته د جندول په سيمه کې د ګمبير کلي له حاجي خان سره مېشت شو. ډېر په ادب مېن به يې خواله راتلل، ترڅو د هغه له علم او پوهې څخه برخمن شي، زه هم له دغې جملې څخه د هغه په شاګردانو کې يو وم.

ما له هغه سره له نږدې نه هر وخت کتل، د هغه عالمانه خبرې مې اورېدې، زياتې پوښتنې به مې ترې کولې، د هغه يو علمي قول د مثال په ډول ليکم، چې:

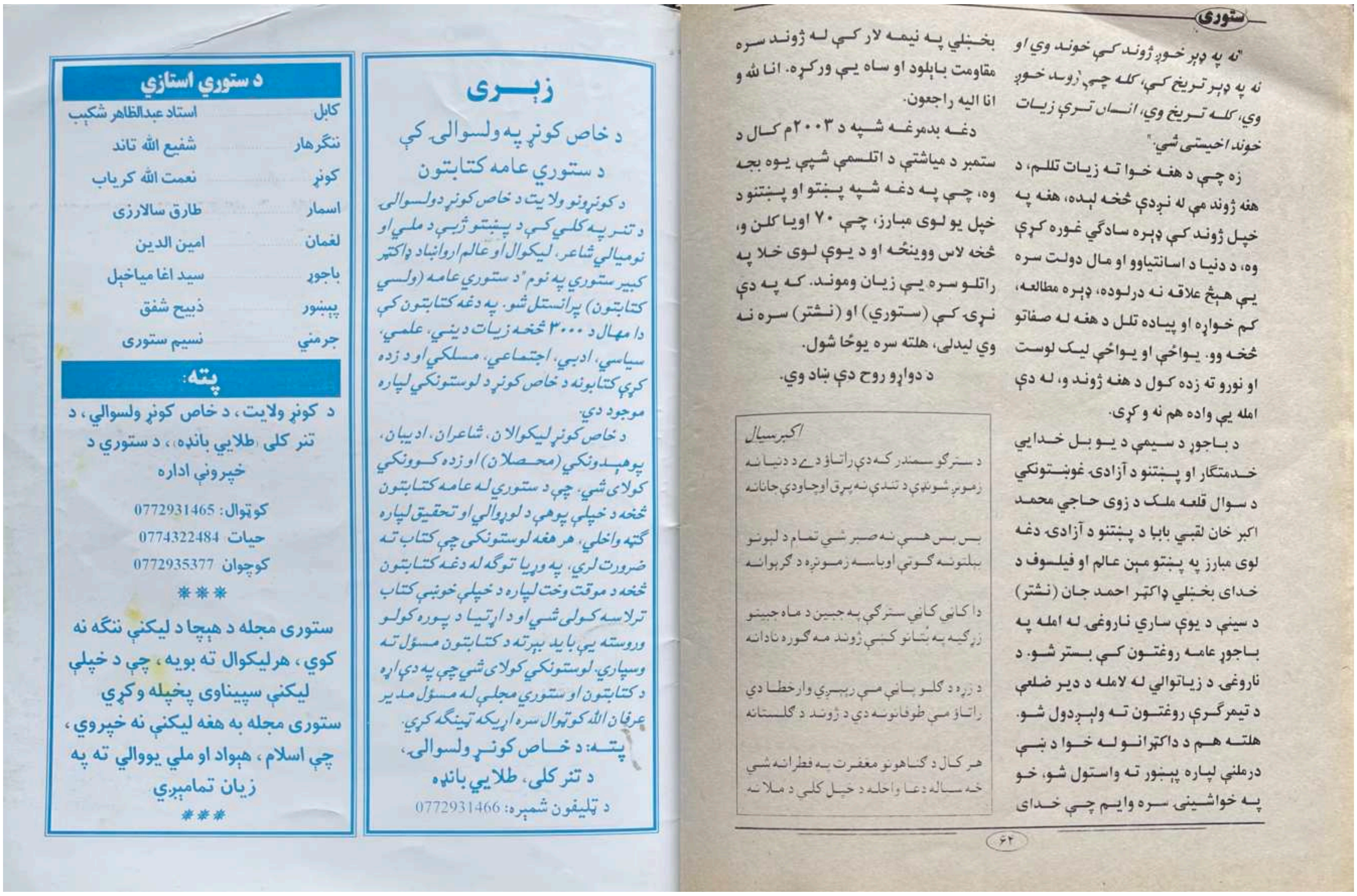

"نه په ډېر خوړ ژوند کې خوند وي او نه په ډېر تریخ کې، کله چې ژوند خوږ وي، کله تریخ وي، انسان ترې زیات خوند اخیستی شي."

زه چې د هغه خوا ته زیات تللم، د هغه ژوند مې له نږدې څخه لیده، هغه په خپل ژوند کې ډېره سادګي غوره کړې وه، د دنیا د اسانتیاوو او مال دولت سره یې هیڅ علاقه نه درلوده، ډېره مطالعه، کم خواړه او پیاده تلل د هغه له صفاتو څخه وو. یواځې او یواځې لیک لوست او نورو ته زده کول د هغه ژوند و، له دې امله یې واده هم نه و کړی.

د باجوړ د سیمې د یو بل خدایي خدمتګار او پښتنو د آزادۍ غوښتونکي د سوال قلعه ملک د زوی حاجي محمد اکبر خان لقبي بابا د پښتنو د آزادۍ دغه لوی مبارز په پښتو مېن عالم او فیلسوف د خدای بخښلي ډاکټر احمد جان (نشتر) د سینې د یوې ساري ناروغۍ له امله په باجوړ عامه روغتون کې بستر شو. د ناروغۍ د زیاتوالي له لامله د دیر ضلعې د تیمرګرې روغتون ته ولېږدول شو. هلته هم د ډاکټرانو له خوا د ښې درملنې لپاره پېښور ته واستول شو، خو په خواشینۍ سره وایم چې خدای بخښلي په نیمه لار کې له ژوند سره مقاومت بایلود او ساه یې ورکړه. انا لله و انا الیه راجعون.

دغه بدمرغه شپه د ۲۰۰۳م کال د ستمبر د میاشتې د اتلسمې شپې یوه بجه وه، چې په دغه شپه پښتو او پښتنو د خپل یو لوی مبارز، چې ۷۰ اویا کلن و، څخه لاس ووینځه او د یوې لوی خلا په راتلو سره یې زیان وموند. که په دې نړۍ کې (ستوري) او (نشتر) سره نه وي لیدلی، هلته سره یوځا شول.

د دواړو روح دې ښاد وي.

اکبر سیال

د ستر ګو سمندر کنه دې راتاؤ دے د دنیا نه
زموږ شونډې د تندې نه پرق اوچاودې جانانه

بس بس هسې نه صبر شي تمام د لبونو
بېلتونه ګوتې اوباسه زموږه د ګرېوانه

دا کاڼي کاڼي ستر ګې په جبین د ماه جبینو
زړګیه په ښانو کښې ژوند مه ګوره نادانه

د زړه د کلو باڼې مې رېبرې وارخطا دې
راتاؤ مې طوفانونه دي د ژوند د ګلستانه

هر کال د ګناهونو مغفرت په فطرانه شي
خه ساله دعا واخله د خپل کلي د ملا نه

زېری

د خاص کونړ په ولسوالۍ کې د ستوري عامه کتابتون

د کونړونو ولایت د خاص کونړ د ولسوالۍ د تنر په کلي کې د پښتو ژبې د ملي او نړیوالي شاعر، لیکوال او عالم ارواښاد ډاکټر کبیر ستوري په نوم "د ستوري عامه (ولسي کتابتون) پرانستل شو. په دغه کتابتون کې دا مهال د ۳۰۰۰ څخه زیات دیني، علمي، سیاسي، ادبي، اجتماعي، مسلکي او د زده کړې کتابونه د خاص کونړ د لوستونکي لپاره موجود دي.

د خاص کونړ لیکوالان، شاعران، ادیبان، پوهېدونکي (محصلان) او زده کوونکي کولای شي، چې د ستوري له عامه کتابتون څخه د خپلې پوهې د لوړوالي او تحقیق لپاره ګټه واخلي، هر هغه لوستونکی چې کتاب ته ضرورت لري، په وړیا توګه له دغه کتابتون څخه د موقت وخت لپاره د خپلې خوښې کتاب ترلاسه کولی شي او د اړتیا د پوره کولو وروسته یې باید بېرته د کتابتون مسؤل ته وسپاري. لوستونکي کولای شي چې په دې اړه د کتابتون او ستوري مجلې له مسؤل مدیر عرفان الله کوټوال سره اړیکه ټینګه کړي.

پته: د خاص کونړ ولسوالۍ، د تنر کلی، طلایي بانډه

د ټلیفون شمېره: 0772931466

د ستوري استازي

کابل	استاد عبدالظاهر شکیب
ننګرهار	شفیع الله تاند
کونړ	نعمت الله کریاب
اسمار	طارق سالارزی
لغمان	امین الدین
باجوړ	سید اغا میاخېل
پېښور	ذبیح شفق
جرمني	نسیم ستوری

پته:

د کونړ ولایت، د خاص کونړ ولسوالي، د تنر کلی (طلایي بانډه)، د ستوري د خپرونې اداره

کوټوال: 0772931465
حیات 0774322484
کوچوان 0772935377

***

ستوری مجله د هېچا د لیکنې ننګه نه کوي، هرلیکوال ته بویه، چې د خپلې لیکنې سپیناوی پخپله وکړي
ستوری مجله به هغه لیکنې نه خپروي، چې اسلام، هېواد او ملي یووالي ته په زیان تمامېږي

***

ستوری Stori

خپلواکه، ادبي او کولتوري خپرونه

*****

د امتیاز څښتن / زمه وار: د خاص کونړ ادبي او کولتوري ټولنه

مسئوول مدیر: عرفان الله کوټوال مرستیال: هدایت الله حیات

کتنپلاوی: بصیر بیدار ستوری، محمد داود صدیقي، عصمت الله ملنګ، فضل الهادي عاصم، میرسلام مجاور، کلرنګ کوچوان

سلاکاره ډله: څېړنیار وجیه الله شپون، څېړندوی عبدالقیوم زاهد مشوانی، شفیع الله تاند

همکار غړي: رحیم الله خان، داود شاه داود، صادق فقیر، رضوان الله شپون

د " ستوري " استازي:

کابل: عبدالظاهر شکیب ننګرهار: شفیع الله تاند

کونړ: نعمت الله کریاب اسمار: طارق سالارزی

لغمان: امین الدین باجوړ: سیداغا میاخیل پېښور: ذبیح شفق

جرمني : نسیم ستوری